

24—28 november.

Debatter m. m.

Onsdagen den 25 november.

Sid.

Svar på interpellationer:

av herr Franzén om åtgärder i anledning av Gotlandskommitténs förslag	4
av herr Persson, Ola, ang. avskedandet av vägarbetare i Väster-norrlands län	5
av herr Persson, Karl, ang. införselavgifterna å kraftfoder	8
Statens övertagande av enskilda skadeståndsförpliktelse m. m.	15
Inläggande av vatten- och avloppsledningar i vissa Djurgårdsfastig-heter	16
Kompensation till författare för bokutlåning	20
Översyn av läns- och landstingsindelningen	21
Ändringar i reglementet för statens pensionsanstalt	26
Statens övertagande av underhållet å vissa enskilda vägar	28
Rätt för myndighet att ingå anslagskrävande förbindelser	34
Upphävande av förordningen om värdering av varulager vid taxe-ring m. m.	38
Godkännande av Genève-konventionerna om skydd för krigets offer	40
Översyn av bestämmelserna om kioskhandeln m. m.	43
Utredning om införande av högertrafik	49
Interpellation av herr Norling ang. förebyggande av flyghaverier	51

Samtliga avgjorda ärenden.

	Sid.
Onsdagen den 25 november.	
Statsutskottets utlåtande nr 164, ang. statens övertagande av enskilda skadeståndsförpliktelse m. m.	15
— nr 165, ang. försäljning av en fastighet i Västerbottens län	16
— nr 166, ang. frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan	16
— nr 167, ang. vissa utredningar i befolkningsfrågan	16
— nr 168, ang. flyttning av Stockholms örlogsbas	16
— nr 169, ang. inläggande av vatten- och avloppsledningar i vissa Djurgårdsfastigheter	16
— nr 170, ang. utdelning i folkskolorna av Förenta Nationernas förklaring om de mänskliga rättigheterna	20
— nr 171, ang. kompensation till författare för bokutlåning	20
— nr 172, ang. översyn av rikets indelning i län och landstingsområden	21
— nr 173, ang. ändringar i reglementet för statens pensionsanstalt	26
— nr 174, ang. förbättring av pensionerna åt vissa f. d. arbetare vid vägväsendet	28
— nr 175, om utredning ang. ytterligare en livräddningsbåt för Hanöbukten	28
— nr 176, ang. statens övertagande av underhållet å vissa enskilda vägar	28
— nr 177, ang. ordnandet av trafiken mellan Seskarö och fastlandet	34
— nr 178, ang. broförbindelse mellan Alnön och fastlandet	34
— nr 179, ang. anställningsformen för platsvakter vid statens järnvägar	34
— nr 180, ang. myndighets rätt att ingå anslagskrävande förbindelser	34
— nr 181, ang. räntan på ur statens pensionsfonder beviljade äldre lån med särskilt höga räntesatser	38
Euvillningsutskottets betänkande nr 59, ang. skattelättnader vid avveckling av vissa fastighetsföreningar	38
— nr 60, ang. upphävande av förordningen av värdering av varulager vid taxering	38
Första lagutskottets utlåtande nr 42, ang. domarpersonalens rekrytering och anställningsförhållanden	40
— nr 43, ang. godkännande av Genève-konventionerna om skydd för krigets offer	40
— nr 44, ang. ändring i 1 och 27 kap. strafflagen m. m.	43
Andra lagutskottets utlåtande nr 38, ang. en översyn av butikstängningslagens bestämmelser om kioskhandeln m. m.	43
— nr 39, ang. utredning om införande av högertrafik	49
Tredje lagutskottets utlåtande nr 31, ang. ändrad ordning för expropriationsmålens handläggning m. m.	51
— nr 32, ang. ändring i expropriationslagen	51
Jordbruksutskottets utlåtande nr 39, ang. övervaknings- och patrulleringstjänst med minsvepare till de svenska fiskarnas hjälp i södra Östersjön	51
— nr 40, ang. åtgärder till fiskerinäringens främjande m. m.	51
— nr 41, om utredning ang. bevakningsfartyg å fladenfisket	51

Tisdagen den 24 november.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollen för den 18 och den 21 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogat läkarintyg får jag härmed vördsamt anhålla om tjänstledighet på grund av sjukdom fr. o. m. den 23/11 t. o. m. den 5/12 1953 från riksdagsmannauppsatzen.

Övertorneå den 23 november 1953.

Jakob F. Grym.

Att riksdagsman *Jakob Grym*, Svanstein, fr. o. m. den 23 november 1953 tills vidare t. o. m. den 5 december 1953 på grund av sjukdom (intagen å Övertorneå sjukstuga för hjärtobservation)

är oförmögen att fullgöra sitt riksdagsmannauppsatzen intygas härmed på heder och samvete.

Övertorneå den 23 november 1953.

E. G. Rova,

provinsialläkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 164—181, bevillningsutskottets betänkanden nr 59 och 60, första lagutskottets utlåtanden nr 42—44, andra lagutskottets utlåtanden nr 38 och 39, tredje lagutskottets utlåtanden nr 31 och 32 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 39—41.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 4.03 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 25 november.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Upplästes ett till kammaren inkommet protokoll, så lydande:

År 1953 den 24 november sammanträdde de valmän, som av kamrarna fått i uppdrag att utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, för anställande av val av en ledamot i styrelsen över riksdagsbiblioteket efter herr A. V. Wallentheim, som avlidit, jämte en suppleant för honom för återstående delen av valperioden 1953—1957; och utsågos därvid till

ledamot:

herr Sundström, Nils Walter, ledamot av riksdagens andra kammare med 28 röster;

suppleant:

herr Håstad, Elis Wilhelm, ledamot av riksdagens andra kammare med 28 röster.

Adolv Olsson. Sigfr. Nordkvist.

Carl Eskilsson. Gust. Elofsson.

På framställning av herr talmannen beslöts att det nu upplästa protokollet skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om det förrättade valet.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 394, till Konungen i anledning av väckta motioner om ändring av 17 kap. 9 § handelsbalken.

Om åtgärder i anledning av Gotlands-kommitténs förslag.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ANDERSSON, som tillkännagivit att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Franzéns interpellation om åtgärder i anledning av Gotlandskommitténs förslag, erhöll ordet och anförde: Herr talman! I en interpellation har herr Franzén frågat mig, huruvida något initiativ kan förväntas från min sida inom den närmaste tiden i den riktning, som Gotlandskommittén föreslagit.

Med anledning av denna fråga vill jag meddela, att det förslag, som gotlandsutredningen framlagt och de alternativa lösningar av problemet, som kan tänkas, alltjämt är föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Jag vill bl. a. nämna, att en omfattande rationalisering av transporter mellan Gotland och fastlandet ägt rum under de sista två åren genom gotlandsbolagets egen försorg. Sedan en första etapp därav nu synes vara slutförd, har förhandlingar inletts mellan bolaget och kommunikationsdepartementet om trafikens framtida utformning. Sålunda har helt nyligen flera sammanträffanden ägt rum. Överläggningarna kommer att fortsättas, och jag kan självfallet inte på detta stadium uttala mig om vad som kan framkomma därav.

Herr FRANZÉN (bf): Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min interpellation, men jag kan inte underlåta att säga att enligt min åsikt har herr statsrådet lämnat en alltför kortfattad redogörelse för denna för Gotlands befolkning mycket viktiga fråga.

Herr statsrådet påstår, att en omfattande rationalisering av transporter

Ang. avskedandet av vägarbetare i Västernorrlands län.

mellan Gotland och fastlandet har ägt rum under de sista två åren genom gotlandsbolagets egen försorg. Jag vill inte förneka, att någon förbättring kanske har inträtt, sedan riksdagen beslöt om utredning av frågan. Men som jag ser saken, är förbättringen ingalunda av den storleksordningen, att man kan tala om en omfattande rationalisering av transporter. Den enda förbättring som har skett när det gäller godstransporterna är, att bolaget anskaffat något slags transportboxar för det mindre styckegodset.

Vi vet alla att Gotland är ett län, som har stort överskott på jordbruksprodukter. Dessa måste fraktas från ön, och vårt främsta avsättningsområde är Stockholm. Hur är det då ställt i transporthänseende med en så ömtålig vara som kött och fläsk? Först skall köttet lastas på lastbil vid slakteriets anläggningar i Visby för att transporteras till båten, där varan omlastas för hand. I Nynäshamn lastas varan på lastbil eller i järnvägsvagn för att slutligen transporteras till Stockholm. Med hänsyn till att det inte finns möjlighet att nedkyla köttet under transporten, förstår var och en, att detta särskilt under den varma årstiden måste medföra nedklassning av varorna och därmed ett lägre pris på desamma. Om man jämför med transportförhållandena på orter, där varorna direkt lastas i kylvagnar för transport utan omlastning till avsättningsområdena, måste man säga, att fraktförhållandena är urusla, när det gäller transporter från Gotland till fastlandet. När det gäller befraktningar av kött och fläsk har i stort sett förhållandena faktiskt inte förbättrats under de senaste 25 åren. Under sådana omständigheter har jag, herr statsråd, mycket svårt att förstå, att man kan tala om en omfattande rationalisering.

Sedan vill jag beröra ännu en viktigare sak. Det gäller persontrafiken. Någon liten förbättring har kanske ägt rum även på detta område, sedan utredningen slutförts. Man har i någon mån utökat hyttplatserna i den s. k. turistklassen, men under den tid, då resandeströmmen är som störst, får i alla fall de flesta passagerarna resa på däck eller

i lastrummet. Det är den s. k. däcksklassen. Men vid dåligt väder — som det ofta är på sjön — kan man utan överdrift påstå att den resan kan jämföras med en resa i en godsfincka på statens järnvägar.

Herr statsrådet nämnde i interpellationssvaret att en första etapp nu syntes vara slutförd och att förhandlingar inlemts mellan gotlandsbolaget och kommunikationsdepartementet. Detta är i och för sig upplysande och intressant att höra, men, herr statsråd, det är en tredje part som har det största intresset av att förbindelserna mellan Gotland och det övriga Sverige förbättras. Det är Gotlands befolkning. Skulle det inte finnas möjligheter vid de förhandlingar, som kommer att föras, att låta även representanter för Gotlands näringsliv, landsting och kommuner, få ett ord med i laget? Det är ju till syvende og sidst gotlänningarna själva som får betala fraktpriserna och biljettpriserna. Vad fraktkostnaderna då kommer att bli, är ju inte den minst viktiga saken.

Till sist, herr statsråd, vill jag återge en viktig synpunkt, som utredningen har framfört. Vad kommittén föreslagit är varken mer eller mindre än bevarande av ett rent gotländskt trafikföretag med representanter för samtliga större intressegrupper i styrelsen för att därigenom skapa större finansiella möjligheter och resurser i övrigt.

Herr talman! Jag uttalar den förhoppningen, att denna för Gotland livsviktiga fråga kommer att lösas i samförstånd med berörda parter.

Herr statsråd! Jag ber ännu en gång att få tacka för svaret.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. avskedandet av vägarbetare i Västernorrlands län.

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet HJALMAR NILSON, som meddelat att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Ola Perssons interpellation

Ang. avskedandet av vägarbetare i Västernorrlands län

angående avskedandet av vägarbetare i Västernorrlands län, och nu yttrade: Herr talman! I en interpellation har herr Ola Persson — under framhållande av att ca 450 vägarbetare i Västernorrlands län fått meddelande om avsked från den 17 november i år och att en minskning med ytterligare 100 man för underhållsarbeten varslats — frågat mig, om jag övervägt några åtgärder för att avskedandet må kunna återkallas och sysselsättning vid vägarbeten i fortsättningen beredes dessa arbetare.

Med anledning härav vill jag till en början lämna följande allmänna redogörelse. Varje vägförvaltning erhåller årligen av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i november—december uppgift om rambeloppen för väg- och brobyggnadsverksamheten under följande kalenderår. Vägförvaltningen uppgör med ledning därav ett preliminärt arbetsprogram, som omfattar alla de företag, som enligt flerårsplanerna skall utföras under detta år. För varje företag beräknas behovet av arbetskraft månadsvis. På i huvudsak motsvarande sätt sker en planläggning även av vägunderhållsverksamheten. Under hänsynstagande till av länsarbetsnämnden lämnade uppgifter om den beräknade tillgången på sådan arbetskraft, som kan disponeras för vägväsendets arbeten, samt till av nämnden framförda önskemål sker såvitt möjligt jämkningar av programmet. Om enighet ej nås, tillställs programmet väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som samråder med arbetsmarknadsstyrelsen. Även eventuellt erforderliga revideringar av programmet sker i samråd med arbetsmarknadsorganen.

Vad beträffar läget i Västernorrlands län har vägförvaltningen uppgjort arbetskraftsprogrammet enligt dessa principer. Programmet har godkänts av länsarbetsnämnden i februari 1953 och sedermera i september reviderats i samråd med nämnden. Antalet byggnads- och underhållsarbetare har därvid beräknats i medeltal uppgå till ca 980 man i september men därefter successivt nedgå till 810 i oktober, 650 i november och 590 i december. Arbets-

styrkan under vintern 1953—1954 beräknas även till 590. Enligt inkomna rapporter togs i verkligheten i september 950 vägarbetare i anspråk, alltså något färre än beräknat. Därefter har arbetsstyrkan varit i oktober 900 och i november 680, d. v. s. större än programmet förutsatt. Jämfört med förhållandena i september måste nu en minskning ske med ca 360 man. Härtill kommer 20 man färjpersonal, som inte är medtagna i programmet, så att den totala nedgången blir 380 man.

Samtidigt förflyttas 130 man från vägunderhållet till byggnadssidan. Därvid sker en blott formell uppsägning från förstnämnda slags arbete och vederbörande får besked om att sysselsättning kan beredas vid vägbyggnadsarbete. Något verkligt avskedande är det alltså ej fråga om.

Enligt avtal med Svenska vägarbetareförbundet har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen åtagit sig att om möjligt bereda arbetare med mer än 10 års sammanlagd anställningstid sysselsättning året runt. Vägförvaltningen har emellertid funnit det möjligt att sysselsätta ytterliga några underhållsarbetare och därför ansett sig kunna draga gränsen vid minst 7 års anställningstid.

Vid vägväsendets planläggningsverksamhet eftersträvar man på allt sätt att söka åstadkomma möjligaste jämna sysselsättning. Särskilt vad angår norrlandslänen måste emellertid hänsyn härvid även tagas till det förhållandet, att en del av den i vägväsendet sysselsatta arbetskraften under vintern i normala fall erfordras för arbeten inom skogsbruket. Då det i dessa län i regel är svårt att vintertid bedriva vägbyggnadsarbeten på ett ekonomiskt sätt, kan det uppenbarligen inte anses såsom ett samhällsintresse att kvarhålla hela arbetsstyrkan i vägväsendet under vintern, om skogsbruket samtidigt har behov av arbetskraft. Denna växelverkan mellan vägväsendet och skogsbruket ingår därför såsom ett normalt led i arbetskraftsplaneringen.

Den friställning av arbetskraft vid vägförvaltningen i Västernorrlands län,

Ang. avskedandet av vägarbetare i Västernorrlands län.

som nu är aktuell, sker i överensstämmelse med uppgjort och av vederbörande arbetsmarknadsorgan godkänt program. Om emellertid mera väsentliga svårigheter skulle uppkomma att bereda annan sysselsättning åt den friställda arbetskraften, får jag efter samråd med socialministern meddela, att speciella åtgärder torde få övervägas.

Herr PERSSON, OLA (k): Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Hjalmar Nilson för det snabbt avlämnade svaret på min interpellation.

Avsikten med min interpellation var att få ett auktoritativt besked, huruvida sådana permitteringar och avskedanden, som nu skett i Västernorrland, ingår i de statliga förvaltnings- och arbetsorganens uppgjorda planer och arbetsprogram eller om det beror på att vägförvaltningen helt plötsligt stod utan pengar för att fullfölja sitt program i fråga om vägbyggnader och vägunderhåll. Vidare ville jag veta, om statsmakterna anser sådana omfattande permitteringar vara i överensstämmelse med talet om att bereda anställda arbetare jämn och full sysselsättning.

Av statsrådets svar framgår, att i det av vägförvaltningen uppgjorda arbetsprogrammet för året behovet av arbetskraft beräknas månadsvis. På enahanda sätt sker en planläggning även av vägunderhållsverksamheten. Det är då i hög grad anmärkningsvärt, hur lösa dessa vägarbetares anställningförhållanden i själva verket är. Det är endast arbetare med minst 10 års sammanlagd anställningstid som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen åtagit sig att om möjligt bereda sysselsättning året om. Enligt interpellationssvaret har vägförvaltningen i Västernorrlands län dragit gränsen vid minst sju års anställningstid.

Statsrådet säger i sitt svar att »vid vägväsendets planeringsverksamhet eftersträvar man på allt sätt att söka åstadkomma möjligaste jämna sysselsättning». Det är just på detta som jag i interpellationen bland annat tagit sikte. Det skulle behövas ytterligare tre miljoner kro-

nor i anslag för att kunna behålla hela arbetsstyrkan över vintern och därmed inte behöva tillgripa dessa åtgärder att fem, sex veckor före jul permittera och avskeda så stor arbetsstyrka. Enligt uppgift från fackföreningshåll hade vägarbetaravdelningarna vid årsskiftet 1952—53 1 575 medlemmar. Av siffrorna framgår, att det är en mycket hög procent av vägarbetarna som nu permitteras. Det är ingen brist på arbeten, som vägförvaltningen planerat att utföra.

Man talar om full sysselsättning, och folk börjar i allmänhet också tro att statsmakterna eftersträvar detta, men en sådan här säsongsmässig anställning står i hjärt kontrast till talet om trygghet i anställningen, d. v. s. jämn och full sysselsättning. Äldre arbetare, som icke kan hänvisas till skogsarbete, kommer i en mycket svår ställning. De statliga organen, d. v. s. vägförvaltningarna, bör väl beredas möjlighet att erhålla anslag för sina arbetsuppgifter, så att denna jämna och fulla sysselsättning i första hand garanteras hos dem anställda arbetare.

Statsrådet hänvisar till skogsbrukets behov av arbetskraft och anser att »växelverkan mellan vägväsendet och skogsbruket ingår som ett normalt led i arbetskraftsplaneringen». Det synes vara en idealisk anordning för skogsägarna i Västernorrlands län att, såsom statsrådet säger, »den friställning av arbetskraft vid vägförvaltningen, som nu är aktuell, sker i överensstämmelse med uppgjort och av vederbörande arbetsmarknadsorgan godkänt program». Det är dessa tvångsåtgärder mot vägarbetarna under hänvisning till skogsarbete, som är i så hög grad osympatiska. Med förbättrade skogsarbetaravtal skulle skogsbruket säkerligen kunna tillgodose sitt behov av arbetskraft utan att behöva gå till väga såsom nu sker beträffande vägarbetarna. Bland så många permitterade vägarbetare är det säkerligen många som icke tidigare varit ute på skogsarbete.

Denna s. k. friställning av vägarbetare skapar stora bekymmer för många hem så här före jul och borde, synes det mig, icke behöva ifrågakomma, om avsikten i stället vore att åstadkomma

Ang. införselavgifterna å kraftfoder.

trygghet samt jämn och full sysselsättning för de anställda.

Statsrådets svar har bekräftat, att det är i full överensstämmelse med de statliga organens arbetsprogram och planer som nära en tredjedel av de organiserade vägarbetarna i Västernorrland ställdes utan arbete den 16 november.

Herr NÄSSTRÖM (s): Herr talman! Från västernorrländskt håll är vi glada över den upprustning, som börjat ske av våra vägar. Den har satt in på allvar under de senaste åren. Vad beträffar antalet vägarbetare, förstår alla, som vill se på dessa problem nyktert och sakligt, att man här har att välja mellan en mindre fast kår eller en större kår för sommaren och en reducering av kåren under vintern. Klimatet där uppe nödvändiggör en forcering av vägarbetena under sommartiden, och då är det alldeles naturligt att det blir en viss anhopning av arbetskraft där under den tiden. Ser man på dessa problem ur den synpunkten, tror jag att inställningen blir en annan till dem. Men kvar står ändå ett problem, och det är just vad denna arbetskraft skall syssla med, sedan den blivit permitterad från vägarbetena. Då har vi som regel skogsarbetena att tillgripa, men i vissa fall går perioderna inte ihop. Så är förhållandet just nu: skogsarbetena har ännu inte börjat på allvar, när permitteringarna från vägarbetena sker, och då måste andra arbetsobjekt tillgripas. Därvidlag tror jag nog att det finns en lång rad av nyttiga och nödvändiga arbeten, som kan komma i fråga, t. ex. vatten- och avloppsarbeten och liknande. Vi, som representerar länet, skulle därför vara glada, om vederbörande försökte ordna det så, att de, som nu blir permitterade från vägarbetena, inte behövde gå utan sysselsättning, utan kunde överföras från ett arbete till ett annat så fort ske kan efter en permittering. Detta är huvudfrågan.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. införselavgifterna å kraftfoder.

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet NORUP, som förklarat sig ämna vid detta sammanträde besvara herr Karl Perssons interpellation angående införselavgifterna å kraftfoder, fick nu ordet och anförde: Herr talman! I en med första kammarens tillstånd väckt interpellation har herr Karl Persson bett mig lämna en redogörelse för omständigheterna kring de införselavgifter, som införts på kraftfoder, och motiveringen för dessa avgifter.

Med anledning härav får jag till en början erinra om att Kungl. Maj:ts befogenhet att förordna om införselavgift på bland annat fodermedel grundar sig på en av riksdagen år 1951 antagen förordning angående reglering av införseln av vissa levande djur och jordbruksprodukter m. m. Avgiftens storlek skall enligt denna förordning bestämmas av Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts bemyndigande av statens jordbruksnämnd. Riksdagens beslut i frågan innebar ingen nyhet. Redan på 1930-talet hade riksdagen i olika författningar lämnat enahanda bemyndigande. 1951 års riksdagsbeslut innebar i huvudsak endast, att man skulle sammanföra ett antal äldre författningar till en enhetlig förordning.

Det är väl knappast nödvändigt att i detta sammanhang i detalj redogöra för skälen till att införselavgift på fodermedel i vissa situationer måste uttagas. Dessa skäl är bland annat redovisade i riksdagshandlingarna till 1947 års principbeslut om jordbrukspolitik. Jag vill endast påpeka, att det centrala i prisstödet till jordbruket skall vara att genom gränsskydd söka hålla de inhemska jordbrukspriserna på lämplig nivå. Det viktigaste medlet att ernå sådant gränsskydd är införselavgifter. Ett prisstöd åt animalieproduktionen förutsätter ett visst skydd mot en ohämmad fodermedelsimport. Import av fodermedel till priser, som måste betraktas som låga i förhållande till priserna på animalier, skulle uppenbarligen inte bara vara till skada för den svenska fodermedelsodlingen, utan också ge upphov

Ang. införselavgifterna å kraftfoder.

till en väsentligt större produktion av animalier än som svarar mot avsättningsmöjligheterna. Det är uppenbart att konsekvenserna av en sådan import måste bli särskilt allvarliga i ett läge, då man, såsom för närvarande, har överskott på färdigprodukter och dessutom en riklig tillgång på inhemska fodermedel. I 1947 års principbeslut förutsattes också att man ej genom att möjliggöra en på importerade fodermedel grundad animalieproduktion skulle stimulera till en produktionsökning som kunde medföra avsättningssvårigheter. Om en fodermedelsimport inte var önskvärd med hänsyn till försörjningsläget, borde import av kraftfoder därför tillåtas endast i den utsträckning som behövdes för att balansera foderstaterna (t. ex. täcka äggvitebrist i det inhemska fodret).

Den omedelbara anledningen till att frågan om införelse av importavgifter på fodermedel blev aktuell under våren 1953 var, att riksdagen samtidigt förelades ett förslag om att importen av fodervaror senast den 1 september 1953 skulle helt friställas. Så länge Svenska spannmålsaktiebolaget hade monopol på fodermedelsimporten, fanns det inte något egentligt behov av att uppta importavgift, eftersom myndigheterna själva bestämde utförsäljningspriserna och kunde anpassa dessa till animaliepriserna. Släpptes handeln däremot fri, kunde ett sådant behov lätt uppstå, om priserna på importfodermedel sänktes. Emellertid räknade man i våras knappast med att prisläget utomlands på fodermedel skulle utveckla sig i sådan riktning, att importavgifter i någon större utsträckning skulle behöva tillgripas. Snarare antog man, att den fria importen skulle komma att medföra en viss fördyring av fodermedlen.

Prisutvecklingen på fodervaror har sedermera både på hemmamarknaden och på världsmarknaden blivit en helt annan än den förmodade. Man har fått bevittna ett mycket starkt prisfall på alla slag av foderspannmål och kli. Även priserna på oljekraftfoder har gått ner. Samtidigt har vi gynnats med en god skörd, som föranlett att svensk foderspannmål

och svenskt kli gått ner i bottenpriser. I detta läge har statens jordbruksnämnd funnit det nödvändigt att införa införelseavgifter för att dels skydda den inhemska marknaden på fodersäd, dels hindra uppkomsten av större exportöverskott av animalieprodukter.

Hittills har avgifterna, om man bortser från en obetydlig prishöjning på majs (omkring 1 kr/dt), icke medfört någon förhöjning av priset på fodermedel inom landet i förhållande till vad som gällde före avgifternas tillkomst. Enligt en av jordbruksnämnden uppgjord sammanställning över foderpriserna vid olika tidpunkter låg priset på svensk fodersäd vid försäljning från producenter den 20 oktober 1953 8 à 10 kronor lägre än vid motsvarande tidpunkt 1952. Ungefär densamma är skillnaden i jämförelse med priserna under våren 1953. Importpriserna för prima foderkorn och foderhavre ligger för närvarande vid 26: 50—27:— kronor för deciton, cif, och ingen import äger rum. I fråga om majs har utvecklingen på världsmarknaden den senaste tiden varit sådan, att den skulle ha medfört en prissänkning av drygt 4 kronor, om någon ändring av införelseavgiften ej genomförts. Jordbruksnämnden har emellertid beslutat en höjning av avgiften från 5 till 7 kronor från och med den 16 november 1953. Detta gör, att prissänkningen tills vidare torde begränsas till omkring 2 kronor för deciton. För närvarande motsvarar således införelsepriset + införelseavgiften ett förbrukarpris av knappt 47 kronor för deciton fritt noteringsorten.

För oljekraftfoderblandning noteras nu visserligen ett pris, som är 1 krona à 1 krona 50 öre högre för 100 kilogram än under de första månaderna av år 1953. Det bör emellertid observeras, att de nu noterade priserna avser blandning, vars fodervärde i förhållande till tidigare saluförd blandning höjts ungefär lika mycket som prisstegringen. Större krav på halten av protein och råfett har nämligen uppställts. För linkaksmjöl kan konstateras en obetydlig prishöjning på ca 50 öre för deciton. För sojajmjöl och jordnötskakor, vilka intill hös-

Ang. införselavgifterna å kraftfoder.

ten 1953 endast saluförts för yrkesmäs-
sig tillverkning av hönsfoderblandning-
ar, är priserna genomsnittligt något lägre
nu än före införselavgifternas införande.
På svenskt vetekli är priset per den 20
oktober 1953 rätt avsevärt lägre än vid
samma tid 1952, och skillnaden i förhål-
lande till vårmånaderna 1953 är ännu
större, eller icke mindre än 5 å 6 kro-
nor för deciton. Något utländskt vetekli
säljes icke för närvarande, eftersom pri-
set på detta, inklusive införselavgift, blir
för högt för att kunna konkurrera med
den svenska varan, vars pris i viss mån
anpassats efter det inhemska fodersåds-
priset. Världsmarknadspriset på vetekli
var den 6 november 1953 31 kronor 50
öre å 32 kronor för deciton cif, medan
noteringen på svenskt kli var något
högre.

Av vad nu sagts framgår, att det icke
är riktigt att tala om någon fördyring
av fodermedlen i förhållande till de pri-
ser, som gällde före införselavgifternas
tillkomst. I verkligheten har jordbru-
karna i dag, i varje fall genomsnittligt
räknat, betydligt lägre fodermedelspriser
än man tidigare räknade med. Om inter-
pellanten vill göra gällande, att en för-
dyring skett i förhållande till de priser,
som skulle ha funnits, om vi icke haft
några införselavgifter, så är detta på-
stående riktigt endast beträffande olje-
kraftfoder och majs. Vad angår kli och
annan fodersåd än majs har priserna på
hemmamarknaden för dessa varor varit
avsevärt lägre under tiden efter inför-
selavgiftens införande än under tiden
dessförinnan, och de skulle icke sänkas,
om man nu slopade införselavgiften. Ut-
landspriserna ligger nämligen för närva-
rande så högt i förhållande till de in-
hemska att lönande import ej kan ske,
även om avgifterna borttages. Situatio-
nen kan emellertid snabbt ändras, var-
för skydd bör finnas mot att priserna
på hemmaproducerade fodermedel ge-
nom import ytterligare pressas ned. Det
kan knappast vara riktigt, att den ani-
maliska produktionen vid småbruket,
som bedrivs på grundval av inköpta fo-
dermedel, nu befinner sig i ett sämre
ekonomiskt läge än vid den tid, då inga

införselavgifter fanns. Det torde vara all-
deles uppenbart, att utfodringen genom
de sänkta priserna på svensk fodersåd
avsevärt förbilligats.

Slutligen vill jag framhålla, att jord-
bruksnämnden föreslagit Kungl. Maj:t
att de medel, som inflyter genom inför-
selavgifterna, skall tagas i anspråk vid
utjämning av förluster, som kan uppstå
vid export av smör, fläsk och ägg. Detta
förslag har ännu icke prövats men klart
är, att avgiftsmedlen i varje fall i huvud-
sak torde komma att användas i sådant
syfte. Därigenom kommer medlen bl. a.
småbruket till godo. Vid beräkningarna
för jordbrukskalkylen har man uppskat-
tat beloppet av införselavgifter under
1953/54 till 6,3 milj. kronor. Hittills har
praktiskt taget inga avgifter influtit, men
när så blir fallet, blir det aktuellt att
närmare pröva frågan om medlens an-
vändning.

Herr PERSSON, KARL, (bf): Herr tal-
man! Jag ber att till statsrådet och che-
fen för jordbruksdepartementet få ut-
tala mitt tack för svaret på interpellation-
en.

Från början vill jag framhålla, att jag
aldrig har ifrågasatt, att Kungl. Maj:t
inte skulle ha befogenhet att införa in-
förselavgifter. Vi kan således begränsa
oss till att diskutera deras verkningar
och ändamålsenlighet.

Jag är överens med statsrådet om att
införselavgifterna på annan fodersåd än
majs varit verkningslösa, därför att över-
skottet på sådan fodersåd inom landet
är så stort i förhållande till efterfrågan,
att prisrörelserna har följt sina egna
ekonomiska lagar. Detta har jag ju för
övrigt också sagt i interpellationen. Jag
konstaterar således, att införselavgifterna
hittills inte har varit till något stöd
för den svenska fodersådsodlingen.
Däremot torde införselavgifterna på olje-
kraftfoder och på raps- och senaps-
mjöl i förening med inblandningstvång
av raps- och senapsmjöl i oljekraftfoder-
och hönsfoderblandningar ha varit till
gagn för den svenska oljeväxtodlingen
genom att den tvingat till förbrukning
av oljeväxtodlingens avfallsprodukter.

Ang. införselavgifterna å kraftfoder.

Statsrådet säger, att det noterade priset på oljekraftfoder visserligen är 1 krona å 1 krona 50 öre per 100 kg högre än innan införselavgifterna infördes, men att kvaliteten är bättre. Nu förhåller det sig så, att priset inte bara är 1 krona 50 öre än före nämnda tidpunkt, utan även är lika mycket högre än det i jordbrukskalkylen beräknade priset, samtidigt som mjölkpriset har sänkts med 1 öre per liter jämfört med fjolårspriset. Härtill kommer den prissänkning på mjölken, som sker genom att allt fler och fler småbrukare inte får producentbidrag. Jag tror nog, att statsrådet behöver se upp litet mera med jordbruksnämndens göranden och låtanden. Jag vet inte av att oljekraftfoderblandningen har förbättrats i kvalitativt avseende. Fortfarande skall den ju innehålla 30 procent av raps-, ryps- eller senapsmjöl. Noteringen avser ju också fortfarande 43-procentig vara. Har den varit ännu sämre förut?

Så ett par ord om majspriset. I jordbrukskalkylen för 1953/54 är priset beräknat till 47 kronor 40 öre per 100 kg. I juli, således månaden innan införselavgifterna infördes, var noteringen 48 kronor 12 öre, och för närvarande är den 48 kronor 63 öre, allt enligt Lantbruksförbundets medelnoteringar för södra Sverige. I Norrland torde priset vara ännu högre. Nog tycker man att införselavgiften och i all synnerhet den sista förhöjningen var omotiverad. Det är för resten en gammal företeelse, att kraftfoderpriset är högre än det beräknade. Spannmålsbolaget har ju ofta på de fodermedel som det haft monopol på tagit ut högre pris än det i jordbrukskalkylen beräknade priset.

Nu torde observeras, att den så gott som enda användningen av majsen både före och efter införselavgifternas införande är till hönsfoder, där den knappast helt torde kunna undvaras, om produktionen skall kunna drivas något så när rationellt. Även här gäller, att den producerande varan, således äggen, för produktionsåret beräknas till ej obetydligt lägre pris än förra regleringsåret. Nog har relationen mellan foderkostnad

och priset på den färdiga varan försämrats, då man jämför med priset på importerade fodermedel. Att sedan priset på svenskodlade fodermedel inte följt med i uppgången, är en annan sak. I varje fall har viljan varit god. Allt detta bevisar bara, hur hopplöst det är att med konstlade medel försöka styra produktionen, så att vi producerar endast så mycket som går åt i den svenska konsumtionen, men ändå så, att det räcker till. Härtill är nog statens tunga hand alltför oformlig.

Rent allmänt torde kunna sägas, att ett ingripande i ett avseende ofta medför sådant resultat som inte kunnat förutses och att ingripandet ibland till och med kan ge ett annat resultat än det åsyftade. I detta fall har endast uppnåtts antingen en fördyring av produktionen genom högre pris på importerade fodermedel än som behövts eller en ej fullt effektivt driven produktion — i vissa fall bådadera. Man minskar det dyra oljekraftfodret till under äggvitebalansen, men slopar det inte helt och får sämre effekt av det hemmaodlade fodret. Över huvud taget är nog införselavgifter på produktionsmedel en sak som man bör vara mycket försiktig med. Därmed har jag inte sagt, att jag under alla förhållanden är motståndare till införselavgifter på fodermedel — det har jag också framhållit vid något tillfälle tidigare. Jag går med på att de var motiverade de första åren på 1930-talet, men de är det inte nu. Det är väl ändå en oerhörd skillnad på pris och avsättningsförhållanden då och nu. Vi måste sträva efter att använda så billiga produktionsmedel som möjligt och se till, att vi bedriver produktionen effektivt. Skulle detta strida mot 1947 års principbeslut om jordbrukspolitik, är det på tiden att revidera detta. Jag tror emellertid inte, att vi skall tolka det så. Visserligen har vi ett visst exportöverskott av både animaliska och vegetabiliska produkter, men detta grundar sig nog mera på förbättrade produktionsresultat inom hela jordbruket än på fodermedelsimporten. Jag vill peka på förbättrad konstgödselanvändning, mindre

Ang. införselavgifterna å kraftfoder.

antal hästar och import av drivmedel till traktorer i stället, bättre brukningsmedel och en större kunnighet bland jordbrukarna i såväl jordbruksspörsmål som ekonomiska ting. Vi har även haft jämförelsevis god och tjänlig väderlek de senaste åren.

Jag tror, att det är bättre att småbrukarna får liksom hittills bedriva sin animalieproduktion utan alltför mycket införselavgifter på importfoder. Då får vi nog avsättning för det svenska fodersädsöverskottet. Det är inte så farligt med animalieöverskottet heller. Får vi något över, går det väl att sälja. Ännu har det ju inte varit några stora svårigheter. Det finns andra, behändigare och framför allt rättvisare medel att samla in pengar för att täcka den förlust som eventuellt kan uppstå genom att priserna på exportmarknaden är lägre än på hemmamarknaden. Slaktjursavgifterna är ett bra sätt, förmalningsavgiften ett annat. Mejeriernas riksförening kan genom clearing rättvist reglera förlust på smörexporten.

En annan sak, som jag tycker är betydande i statsrådets svar, är att statsrådet svävar på målet när det är fråga om hur de genom införselavgifterna influera medlen skall användas. Skall medlen bara i huvudsak användas för att utjämna förluster som kan uppstå vid export av smör, fläsk och ägg? Jag trodde det var självklart att de endast skulle användas till detta.

Jag vädjar ännu en gång till statsrådet att inte på konstlat sätt onödigtvis fördyra oljekraftfoder- och hönsfoderblandningarna. Det är ju ändå till mycket stor del småbrukets produktionsresultat det gäller.

Herr statsrådet NORUP: Herr talman! Herr Persson säger, att han inte har tvivlat på att Kungl. Maj:t har befogenhet att införa införselavgifter. Interpellanten har dock begärt att få en redogörelse för dessa, och då ansåg jag det nödvändigt att något beröra även frågan om befogenheten.

Sedan säger interpellanten, att kraft-

foderpriset är högre än man kalkylerat med i jordbrukskalkylen, trots att mjölkpriset har sänkts. Tyvärr, herr Persson, är det så, att även om priset har gått ned med 1 öre, är produktionen i stigande, och vi har för närvarande mycket stora svårigheter att finna avsättning för animalierna. Nu säger interpellanten, att han inte tror att det är så farligt. Det är ju bra att ha en god tro, men verkligheten talar ett annat språk. Försök i dag, herr Karl Persson, att på världsmarknaden sälja det animalieöverskott vi för närvarande har och se vad resultatet blir! Läget var så allvarligt, att regeringen ansåg det nödvändigt att låta jordbruket träda in för att se till, att de handelsavtal, som vi har med vissa länder, verkligen blev fullgjorda på det sätt som vi har räknat med. Det är ju ingalunda så, att animalieproduktionen har ökat endast i vårt land. Vi har räknat med avsättningsmöjligheter i stora delar av Mellanuropa, men i dag säger man därifrån: »Vår egen produktion räcker till, och vi kan inte för närvarande ta emot ett överskott t. ex. från Sverige.»

Följaktligen är möjligheterna att finna avsättning för animalier, speciellt smör, ganska små i dagens läge. Mejeriernas riksförening har väl just nu något över 10 000 ton smör i lager. Även om det finns vissa möjligheter att exportera en del av detta, är det inte fråga om annat än att det för närvarande föreligger mycket stora avsättningssvårigheter — det kan ju hända att situationen förbättras.

Dessutom ligger det så till, att den skörd vi bärgade år 1953 i fråga om hemmaproducerat foder, som dock är grundförutsättningen för mjölkproduktionen, är av den storleken att mjölkproduktionen, mänskligt att döma, inte kommer att bli mindre under år 1954 än i år, utan kanske i stället större.

Herr Persson invänder nu, att priset redan är sänkt med 1 öre. Ja, om produktionen blir för stor och vi får svårigheter att avsätta den utom landet, kan vi få bevittna att mjölkpriset sjunker ännu mer. Under sådana för-

Ang. införselavgifterna å kraftfoder.

hållanden gäller det givetvis att bedöma vad som är bäst för det största antalet jordbrukare i vårt land, i synnerhet för småbrukarna som i så hög grad är beroende av mjölkproduktionen: å ena sidan att man i någon mån fördyrar de fodermedel, som åstadkommer en konstlad produktion, eller i varje fall ser till, att de icke förbilligas och därigenom stimulerar till överproduktion, å andra sidan att man låter dessa fodermedel ohämmat föras in, så att man åstadkommer en överproduktion som kommer att föranleda en sänkning av mjölkpriset. Som jordbrukare är jag av den bestämda meningen, att det är bättre ekonomi för jordbruket att inte importera onödigt mycket kraftfoder.

Jag tillät mig säga i mitt interpellationssvar — och de uppgifterna har jag fått från jordbruksnämnden — att man faktiskt har förbättrat kvaliteten på kraftfoder, motsvarande prishöjningen på 1 krona å 1 krona 50 öre per deciton, genom att man har blandat in mer högprocentigt äggvitiehaltigt kraftfoder — sojamjöl eller dylikt. Uppgiften är lämnad av jordbruksnämnden som föreskriver blandningarna.

Vad införselavgifterna beträffar säger herr Persson att han kan förstå orsaken till dem, men att man bör vara mycket försiktig i sammanhanget. Ja, det är jag överens med honom om. Men jag menar, att jordbruksnämnden har försökt vara försiktig i sin politik när det gäller införselavgifterna. Det måste vara en oerhört svår uppgift att göra den avvägning som vid varje tillfälle är nödvändig. Det är betydligt lättare att vara efterklok och att i efterhand komma med kritik. Ifrån jordbruksnämndens sida har enligt min mening ingenting företagits som man på jordbrukarhåll i dag har anledning att kritisera. Jordbruksnämnden har handlat av omtanke om jordbruket, ingalunda i avsikt att fördyra produktionen. Vad som har skett står i full överensstämmelse med 1947 års riktlinjer om att kraftfodret bör införas endast i den mån det fordras för att upprätthålla äggviteminimum i kraftfoderstaten.

Då säger herr Persson: »Det är så riktigt, men vi har ju ändå en mycket stor inblandning av hemmaproducerat kraftfoder, avfallsprodukten av rapsodlingen.» Ja, men om det inte förekommit oljeväxtodling i landet, hade väl rätt stora arealer friställts för annan odling, och jag tror att det i så fall hade legat närmast till hands att man odlat mera foderväxter. Då hade vi kommit i samma situation: vi hade fått en ökad animalieproduktion. Även om man inte vill tro det, måste jag än en gång påpeka, att det i dagens läge råder svårigheter att finna avsättning för överskottet av mjölk, smör, ost m. m., vilket gör att man måste iakttå försiktighet.

En hel del småbrukare har numera mist producentbidraget, framhöll herr Persson vidare. Det har de gjort. Men det är väl inte de jordbrukare som för sin huvudsakliga försörjning är beroende av mjölkproduktionen, utan andra. När man inom lantbruksnämnderna prövar vilka som skall erhålla producentbidrag, ser man efter, om vederbörande har sin huvudsakliga inkomst av jordbruket eller en så stor inkomst därav som motsvarar vad en hel del arbetare i dag har att räkna med.

Om man tar alla de olika synpunkterna på frågan under övervägande och om man verkligen vill åstadkomma det bästa möjliga för jordbruket, så tror jag, med all respekt för herr Perssons åsikt, att jordbruksnämnden dock genom sitt ställningstagande till införselavgifterna just har fört den försiktiga politik som herr Persson har förordat.

Herr PERSSON, KARL (bf): Jag vill inte bestrida att det kan föreligga en viss svårighet att finna avsättning för överskottet av animaliska produkter, men svårighet av minst samma valör råder väl, när det gäller överskottet av vegetabiliska produkter. Spannmålsöverskottet har ändå medfört ungefär lika stora bekymmer som överskottet av animaliska produkter, kanske större, men det har i alla fall inte vidtagits några åtgärder för att minska *den* produktions effektivitet.

Ang. införselavgifterna å kraftfoder.

Jag kan inte låta bli att påpeka än en gång, att det är produktionens effektivitet som införselavgifterna, åtminstone på oljekraftfoder, till mycket stor del går ut över. Jag bestrider att vi kan kalla det för en konstlad produktion att använda så stor del importerat oljerikt kraftfoder, att man utnyttjar djurmaterialet, stallarna och sin egen arbetskraft på mest effektiva sätt. Ungefär det samma torde kunna sägas om användningen av majs i hönsfoderblandningarna.

Jag vet inte, om jag skall säga något om producentbidraget — jag nämnde det ju endast i förbigående i mitt förra anförande. Men det finns inte bara sådana som mister producentbidraget, därför att jordbruket inte är deras huvudsakliga näring, utan det finns en hel del som mister producentbidraget vid försäljning av jordbruk. Nya brukare får ju inte något bidrag, om de än har sin huvudsakliga näring av jordbruket. Jag erkänner gärna att detta är i överensstämmelse med 1947 års jordbruksbeslut, men det är inte säkert att det är riktigt för den skull.

Sedan tycker jag i alla fall att jordbruksnämnden har använt större våld än nöden kräver, när den höjt priset på importerat foder genom införselavgifter så mycket, att det blir högre än det i jordbrukskalkylen beräknade.

Herr statsrådet NORUP: Herr talman! Jag måste säga Karl Persson, att jag är fullkomligt överens med honom om att detta kraftfodermedel är till för att få effektivt resultat av produktionen, men jag är också fullkomligt tillfredsställd med jordbruksnämndens handlande, ty den har sett till, att man får in tillräckligt med kraftfodermedel — och till ett pris som är ekonomiskt försvarbart — för att åstadkomma en rätt balansering av äggvitan i foderstaten. Om man sedan vill företa en, som jag tillät mig säga, konstlad produktion, då ligger det sämre till, det erkänner jag, men den produktionen vill vi inte ha.

Nu säger herr Persson, att det är svå-

righeter att vinna avsättning inte bara för animalier utan även för vegetabilier. Ja, vi har vissa svårigheter, men, herr Persson, de kan inte alls jämföras. Det är mycket lättare att i dag finna avsättning för spannmål ute på världsmarknaden än det är att finna avsättning för animalier. Det är så, herr Persson! Det är bäst att undersöka saken, innan man gör några påståenden om motsatsen, ty för närvarande är det till betydligt lägre mellanavgift som vi kan få ut vegetabilier än animalier ur landet.

Det var fullkomligt rätt, när jordbrukets organisationer redan 1951 framhöll svårigheten att finna avsättning för animalier och stimulerade jordbrukarna att i stället i viss mån övergå till vegetabilier. Det är ändå väl för den grupp herr Persson vill göra sig till talesman för, nämligen småbrukarna, att det skett en övergång från animalier till vegetabilier, så att vi inte har alltför stora överskott på animalier, vilket givetvis skulle ha drabbat småbruket allra mest.

Jag skall inte mera ingående ta upp resonemanget om producentbidraget. Det har vi diskuterat vid andra tillfällen. Men jag säger, att man även där får göra en avvägning. Om man, genom att kräva att vem som helst skall få producentbidrag, alltså även ny ägare av ett jordbruk, äventyrar 1947 års riksdagsbeslut, är det enligt min mening förnuftigare att bibehålla 1947 års riktlinjer, även om man inte är fullt överens i alla detaljer. Men på vilket område i livet, herr Persson, är man tillfredsställd när det gäller alla detaljer?

Herr PERSSON, KARL (bf): Jag skall inte diskutera vidare, men jag är inte alldeles säker på vare sig att det är eller att det blir lättare att avsätta spannmålsöverskottet än vad det är att avsätta överskottet av animalier. Åtminstone enligt de uppgifter jag varit i tillfälle att ta del av, är mellanskillnaden vid export av spannmål proportionsvis minst lika stor som när det gäller överskottet av animalier. För övrigt är det väl åtminstone för närvarande inte någon svårig-

Om statens övertagande av enskilds skadeståndsförpliktelse m. m.

het att avsätta vare sig äggöverskottet eller fläsköverskottet, utan detta gäller endast smöret.

Jag vill gärna vitsorda, att vi är överens i långa stycken. Vi är således överens om att äggvitekraftfodermedlet behövs för att driva animalieproduktionen effektivt, men då tycker jag att man inte bör fördyra detta fodermedel mer än som är nödigt, åtminstone inte till mer än som är upptaget i jordbrukskalkylen.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Om statens övertagande av enskilds skadeståndsförpliktelse m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 164, i anledning av väckt motion om statens övertagande i vissa fall av enskilds förpliktelse att utgiva skadestånd eller annan ekonomisk ersättning.

I en inom första kammaren av herr *Söderquist* väckt motion (I:108) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och därav föranlett förslag om sådana bestämmelser — exempelvis genom förskottering från staten — att den, som av domstol tilldömdes rätt till skadestånd eller annan ekonomisk ersättning, erhöle möjlighet att få sina genom dom godkända rättsanspråk uppfyllda, särskilt i sådana fall där den ersättningsberättigade vore starkt beroende av skadeståndet eller ersättningen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motionen I:108 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herr *Sundelin* och fröken *Ager*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr **SÖDERQUIST** (fp): Herr talman! Av det föreliggande utlåtandet att döma har statsutskottet hyst stor sympati för syftet med min motion. Man har i själva verket tillstyrkt saken, även om

man avstyrkt motionen. Motionärer i riksdagen råkar ju, som bekant, ofta ut för det ödet, att en utredning pågår eller planeras rörande den fråga, varom motionen handlar. Det har hänt mig i det här fallet.

Nu är det emellertid klart, herr talman, att jag måste finna det tilltalande, att man på högsta ort redan börjat fundera över det problem, varom jag motionerat, och jag är naturligtvis glad över att få veta att en viss utredning redan gjorts och att ytterligare en är planerad. Det är bara en sak som gör mig missnöjd, och det är att en utredning ofta drar långt ut på tiden. Jag hade därför hoppats, att utskottet skulle ha funnit anledning och möjlighet till erinran om att utredningen borde påskyndas. Det är ju nämligen, herr talman, här fråga om något som verkligen brådskar.

Många exempel på ömmande fall kan säkert lätt utfinnas. Jag skall nöja mig med att peka på ett, det som nämnes i motionen. Detta klargör också avsikten med denna.

År 1950 blev en ung kvinna bragt om livet i Solna, då hon var på väg till sitt hem i Huvudsta från sin arbetsplats i Stockholm. Dråparen, en ung man, blev dömd skyldig men straffriförklarades och internerades. Han dömdes emellertid att till den dödas familj utgiva ett belopp för begravningskostnader m. m. Den dömd, som saknade möjlighet att genast betala, kunde givetvis inte heller under vistelsen på sinnessjukhuset få möjlighet att göra rätt för sig. Kanske kan han det en gång, kanske inte. Hade han blivit dömd till frihetsstraff för livet eller för mycket lång tid eller vore han obotligt sinnessjuk, finge han aldrig ens tillfälle att betala sin skuld.

Det förefaller icke rimligt, att den som genom laga dom blivit skadestånds- eller ersättningsberättigad över huvud inte ens skall ha någon möjlighet att få sin rätt. Han måste finna domen meningslös. Kanske uppfattar han den som ett hån. Och mer än en har också givit uttryck för förvåning över att det allmänna inte ingriper i dylika fall.

Om inläggande av vatten- och avloppsledningar i vissa Djurgårdsfastigheter.

Jag kan försäkra, herr talman, att den ersättningsberättigade i det här relaterade fallet finner resultatet av domen mycket underligt. Den dödade unga kvinnans far har vid flerfaldiga tillfällen diskuterat saken med mig, och han finner icke någon större tröst, det måste jag försäkra, i mina påpekanden, att vad samhället eventuellt skulle kunna hjälpa honom med att få dock bara är en penningsumma; sitt barn kan han inte få tillbaka. Han menar visserligen också att pengarna som sådana långt ifrån är allt, men han anser att den goda vilja till förståelse, som samhället visade genom att skadeersättningsens utbetalande garanterades ändå skulle kännas som en lättnad.

Jag har intet yrkande, herr talman, men jag vill enträget vädja till såväl den pågående som den planerade utredningen att skynda på. Det är av vikt att något sker och sker snabbt på detta område. Även reservanterna inom utskottet har — så har det sagts mig — med sin reservation velat understryka behovet av skyndsamhet med utredningarna.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en fastighet i Västerbottens län;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan;

nr 167, i anledning av väckta motioner om vissa utredningar i befolkningsfrågan; och

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående flyttning av Stockholms örlogsbas.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om inläggande av vatten- och avloppsledningar i vissa Djurgårdsfastigheter.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 169, i anledning av väckt motion om inläggande av vatten- och avloppsledningar i vissa fastigheter i gamla Djurgårdsstaden.

I en inom första kammaren av herr Möller väckt motion (I:111) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta anmoda Kungl. Maj:t att ålägga fortifikationsförvaltningen att sörja för inläggandet av vatten- och avloppsledningar i de under förvaltningen sorterande fastigheterna i gamla Djurgårdsstaden.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet gjort vissa uttalanden rörande den i motionen berörda frågan, varefter utskottet hemställt, att riksdagen måtte i anledning av motionen I:111 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kännan vad utskottet anfört.

Herr MÖLLER (s): Herr talman! Jag har tillåtit mig att begära ordet på denna punkt bl. a. av det skälet att jag faktiskt inte förstår vad utskottet har skrivit.

Jag tillät mig väcka denna motion, sedan jag, närmast genom en tidningsartikel, fått kännedom om att ett stort antal av hyresgästerna i statens fastigheter i gamla Djurgårdsstaden saknade vatten och avlopp. Jag vet mycket väl att där även finns andra hygieniska missförhållanden, men jag begränsade mig till att i min motion blott ta upp denna fråga på grund av att avsaknaden av vatten- och avloppsledningar medför en mängd onödigt merarbete särskilt för husmödrarna. Därtill kommer att staten ju på den punkten i sin allmänna bostadspolitik har intagit en mycket bestämd ståndpunkt. Sådan denna ståndpunkt uttolkats av bostadsstyrelsen har den t. o. m. i vissa fall varit så bestämd, att jag snarast har ansett att man varit alltför sträng från statens sida. Jag tänker då särskilt på vad som fordras vid uppförande av enstaka bostadshus på landsbygden.

Om inläggande av vatten- och avloppsledningar i vissa Djurgårdsfastigheter.

Staten har bevisat sitt intresse för lösande av frågan om vatten- och avloppsledningar inte minst genom att bevilja speciella anslag vid uppförande av bostäder för att man där skall lägga in vatten och avlopp. Staten anser det alltså vara så viktigt att söka bespara husmödrarna onödigt merarbete, då det gäller att bli av med hushållens avskräde och skaffa vatten till hushållen, att man ger särskilda anslag för detta ändamål. Man vill inte att husmödrarna på vintern skall behöva springa långa vägar utanför bostaden för att hämta vatten.

Då staten alltså genom ett organ, bostadsstyrelsen, som här helt har regeringen och riksdagen bakom sig, med speciella bidrag uppmuntrar inläggande av vatten- och avloppsledningar även i gamla fastigheter, måste jag verkligen fråga mig, om det kan vara rimligt att samtidigt tillåta den ordningen, att statens egna fastigheter saknar dessa bekvämligheter.

Utskottet har inte brytt sig om att referera mer än själva klämman i min motion, vilket jag naturligtvis inte kan säga något om. Jag vill dock begagna tillfället att här något redogöra för motionens innehåll.

Fortifikationsförvaltningen har hand om ett tjugotal fastigheter i den s. k. gamla Djurgårdsstaden. Jag förmodar att många riksdagsmän har sett dessa kvarter och kunnat bilda sig en uppfattning om hur det ser ut där. De är ett mycket pittoreskt och lustigt inslag i den stockholmska stadsbilden, men det yttre skenet bedrar ju ganska ofta. Om man går in i fastigheterna och ser på dem litet närmare, finner man att bostäderna där är ganska undermåliga inte minst på grund av att de saknar alla slags bekvämligheter.

I de fastigheter, som fortifikationsförvaltningen förvaltar åt staten, finns, om de uppgifter jag fått är riktiga, 58 lägenheter. Husen härstammar från gammal tid. Det märkliga är emellertid, att i somliga fastigheter har en och annan lägenhet vatten och avlopp, medan alla de andra lägenheterna i samma fastighet

saknar både vatten och avlopp. Det är obegripligt, hur man kunnat ordna det på det sättet. Jag har i varje fall inte kunnat finna någon förklaring till att somliga lägenheter gynnats med vatten och avlopp, medan andra hyresgäster i samma hus fått vara utan. Hyrorerna är låga, vilket ju ligger i sakens natur.

I utskottets utlåtande finns en uppgift, som är av sådan art, att jag tycker att utskottet borde ha »hajtat» till när man anför den närmast som ett bevis för att man, enligt utskottets mening, egentligen inte kan göra något åt dessa förhållanden. Så tolkar i varje fall jag utskottsutlåtandet. Det nämnes att försvaret har omkring 8 000 bostäder, som till ett mycket stort antal är omodernerna. Fortifikationsförvaltningen har beräknat, att de mest angelägna moderniseringsåtgärderna skulle kräva ett anslagsbehov av 10 miljoner kronor.

Jag talar här närmast å 58 bostadslägenheters vägnar. De andra 7 000 eller 7 500 lägenheterna, vilka också är av samma kvalitet — jag förmodar att det är därför som utskottet har anförut siffran — har antagligen ingen särskild talesman i riksdagen och är måhända också spridda över hela vårt långa land.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att vår militärbudget ju inte tillhör de missgynnade numera. Det har kanske varit så en gång i tiden, men vi har ju nu en försvarsbudget på inemot 2 miljarder kronor. Inom denna försvarsbudget kan man emellertid inte finna utrymme för att förse statens egna hyresgäster med de allra enklaste små bekvämligheter. Jag skall här nämna två fakta.

Det lär finnas tre ställen i gamla Djurgårdsstaden, där hyresgästerna i de undermåliga bostäderna utan vatten och avlopp kan hämta vatten. Det må därför vara ursäktligt, om man då och då där ute ser en individ, som inte förefaller ha tvättat sig på en vecka, ty det är föränt med rätt stora besvärligheter att hålla sig själv och sina kläder rena under dessa förhållanden.

Det lär också finnas två eller tre ställen, där vederbörande har möjlighet att tömma avskrädet. Jag har naturligtvis

Om inläggande av vatten- och avloppsledningar i vissa Djurgårdsfastigheter.

sett rättor där ute, men det är ju inte någonting ovanligt i städerna. En av hyresgästerna, kvinnan i hemmet, har sagt mig att det inte är så svårt på sommaren, men på vinterkvällarna däremot, när det är mörkt, är hon rädd för att gå ut och hämta vad hon behöver på grund av de feta rättor, som springer kring fötterna på henne. Dessa feta rättor lever kanske inte helt och hållet men i rätt hög grad på innehåll i avskrädestunnorna. Dessa är visserligen nedgrävda, men det faller ju alltid en del utanför. Detta är endast några små försök att ange vad det är man anser vara en relativt likgiltig sak.

Utskottet erkänner, att en stor del av ifrågavarande bebyggelse saknar mot nutida krav på hygien svarande elementära anordningar, och det kan man nog säga. Jag vet inte om det är i avskräckande syfte som utskottet för in frågan om anordnande av WC, eftersom detta jämte anordnandet av vatten och avlopp skulle uppgå till omkring 500 000 kronor. Den saken har jag emellertid inte begärt, men det är naturligtvis i och för sig önskvärt. Man har ju på många håll önskat, att den gamla Djurgårdsstaden i möjligaste mån skall bevaras i det skick den är. Jag kan inte finna, att inledandet av vatten och avlopp kommer att medföra någon förändring i den yttre bilden av fastigheterna, så att själva stadsbilden därigenom skulle förändras. Vilka verkningar inledandet av WC i det avseendet skulle ha, vet jag inte, men så mycket är alldeles klart, att det är en mycket dyrbar historia. Jag har emellertid inte betraktat denna fråga såsom någonting av det angelägnaste i detta sammanhang.

Jag skall inte ytterligare späda på, men jag har ju ofta observerat, att när vi här i riksdagen och i regeringen proklamerar en viss politik på arbetsmarknaden och på bostadsmarknaden, är staten i regel någonting av det trögaste, när det gäller att tillämpa de principer, som man mer eller mindre har enat sig om. Jag kan här endast nämna bestämmelserna om krav på läkarintyg för personal i statens tjänst. Jag vet inte om den

bestämmelsen är ändrad, men tidigare i varje fall föreskrevs också viss synförmåga för att en flicka skulle kunna bli exempelvis telefonist. Det är ju allmänt bekant att en blind person mycket väl kan tjänstgöra såsom telefonist och antagligen gör färre fel än en seende. Samma sak gäller för en blind, som skriver på skrivmaskin. En blind telefonist är tvungen att på ett eller annat sätt lära sig arbetets teknik.

Jag tycker för min del att det är i hög grad skandalöst, att staten uppmanar enskilda medborgare att förfara så och så, men att man så snart det gäller staten själv talar om mer eller mindre oöverstigliga hinder — även i denna tvåmiljardersbudget — för så enkla åtgärder som jag här ifrågasatt.

Jag ville emellertid spörja om sista stycket i utskottets utlåtande, fast jag inte vet om någon från utskottet kan anse sig befulmäktigad att ge ett klart svar. Jag tolkar utlåtandet i övrigt så, att man vill att förvaltningen av dessa fastigheter skall flyttas över från fortifikationsförvaltningen till byggnadsstyrelsen. Detta vore utan tvivel ett framsteg, om nämligen överflyttningen sker någorlunda snabbt, så att inte detta tal bara är en förevändning för att ytterligare fördröja den obetydliga modernisering jag begär. Då kommer ju ärendet att behandlas inom ett annat departement, och dessutom får man förutsätta att byggnadsstyrelsen känner till de bostadspolitiska riktlinjerna bättre än försvarsmyndigheterna i landet uppenbarligen gör.

Utskottet säger: »Med hänsyn till vad sålunda framkommit har utskottet anledning förutsätta, att frågan om modernisering av här ifrågavarande bostadsbebyggelse kommer att bli föremål för prövning.» Ja, det får man väl ändå hoppas! Är jag inte illa underrättad, har den varit föremål för prövning bland annat av den nuvarande försvarsministern, men han har inte rätt på den militära byråkratien. Utskottet fortsätter: »Tidpunkten för igångsättande av sådana arbeten torde givetvis böra bli beroende av dessas angelägenhetsgrad i

Om inläggande av vatten- och avloppsledningar i vissa Djurgårdsfastigheter. förhållande till andra motsvarande arbeten beträffande kronans övriga fastigheter.» Först och främst skulle jag vilja veta vad utskottet menar med »modernisering»? Betyder det att en sanering skall göras exempelvis efter mönster av saneringen av fastigheter i Gamla stan? Skall man inventera alla statens fastigheter och ställa upp dem i ordningsföljd från nummer 1 till kanske nummer 20 000 och sedan modernisera fastigheterna i tur och ordning? I så fall tror jag, herr talman, att gamla Djurgårdsstaden får vänta på modernisering åtminstone tills åtskilliga av denna kammarens ledamöter avgått med döden.

Utskottet har, såvitt jag förstår, strävat att ge motionen en i någon mån välvillig behandling, men trots detta finner jag att svaret på motionen egentligen skulle kunna sammanfattas i ordet: »Jaså.»

Herr NÄSGÅRD (bf): Herr talman! Herr Möller borde kanske ha riktat sig direkt till försvarsministern i stället för till utskottet; försvarsministern bör ju veta mera än vi om denna sak.

Men jag vill uttala min stora förvåning över att herr Möller först i år upptäckt, att det är så dåligt ställt i denna stadsdel. Om jag inte är fel underrättad, har herr Möller under många år bott där, och han har under tjugo år i sträck suttit i regeringen och därvid länge handhaft bostadsförbättringsverksamheten och han har ingenting gjort i fråga om gamla Djurgårdsstaden. Nu kommer herr Möller och sätter statsutskottet i gluggen för att vi inte skrivit tillräckligt positivt om hans motion!

Herr Möllers tolkning av utskottsutlåtandet förefaller mig synnerligen ansträngd. Vi anser att utskottet har skrivit positivt, och jag tror att herr Möller kan medge att utlåtandet är positivt, om han läser det rätt. Men utskottet kan helt naturligt inte säga, att just dessa lägenheter skall gå i allra första hand. Herr Möller har själv erinrat om att det finns ungefär 8 000 lägenheter under fortifikationsförvaltningen. En föredragande i

utskottet har yttrat, att det är ännu sämre på andra områden än i gamla Djurgårdsstaden, fastän dessa områden inte ligger i Stockholm och i närheten av herr Möllers hus.

Herr Möller nämnde också att de mest angelägna behoven, såsom utskottet framhåller i utlåtandet, skulle kräva ett belopp av 10 miljoner kronor. Hela saneringen av detta stora bostadsbestånd lär emellertid kräva omkring 100 miljoner kronor, och det är inte precis småsummor.

Nu skulle jag tro att frågan kommer i ett bättre läge, om andra kammaren fattar samma beslut som första kammaren nyss gjorde, när kammaren biföll Kungl. Maj:ts proposition om flyttning av örlogsbasen från Stockholm. Detta 275-miljonersbeslut kunde ju fattas utan debatt, men nu får vi i stället en debatt i denna fråga. Jag tror dock att herr Möller kan lita på att frågan löses lättare om byggnadsstyrelsen nu får hand om fastigheterna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr MÖLLER (s): Herr talman! Det är självklart att jag väntade mig att få höra, att jag bott så länge i närheten av gamla Djurgårdsstaden att man var förvånad över att jag inte ingripit tidigare.

Nu misstänker jag, herr Näsgård, att utskottets ledamöter mycket väl vet, att min uppmärksamhet fästes på dessa missförhållanden genom en artikel i Morgon-Tidningen år 1951 på hösten, vill jag minnas. Jag har visserligen bott i närheten av Djurgårdsstaden och sett den mycket pittoreska och angenäma exteriören, men jag har inte sprungit in i fastigheterna för att se hur folk lever och bor där — det har jag inte betraktat som min uppgift vare sig som riksdagsman eller regeringsledamot — förrän jag verkligen fick veta att det förelåg mycket stora missförhållanden.

Jag gjorde då en förfrågan hos försvarsdepartementet, och när jag fick veta att det inte fanns några pengar till

Om kompensation till författare för bokutlåning.

att lägga in vatten- och avloppsledning- ar i dessa fastigheter, bestämde jag mig för att väcka en motion. Det är ju nämligen så att man, om man väcker offentlig skandal, har vissa förutsättningar för att det blir rättelse i saken. Går man däremot och tiger, är det bara: svampen på! Då görs det ingenting åt saken, och något intresse finns inte. Jag upprepar att jag har den uppfattningen, att utskottet borde ha visat sitt intresse genom att skriva litet mera bestämt än det gjort. Efter herr Näsgråds förklaring väntar jag emellertid att vederbörande departement kommer att uppfatta utskottets skrivning som en verklig uppmaning att göra den sanering i statens egna fastigheter som man vill genomdriva med extra hjälp i enskilda fastigheter.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 170, i anledning av väckta motioner angående tryckning och utdelning i folkskolorna av Förenta Nationernas förklaring om de mänskliga rättigheterna, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om kompensation till författare för bokutlåning.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 171, i anledning av väckta motioner om kompensation till författare för bokutlåning.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundqvist* och *Arrhén* (I: 266) och den andra inom andra kammaren av herr *Dickson* (II: 146), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte förelägga 1954 års riksdag förslag om kompensation till författare för bokutlåning i huvudsaklig överensstämmelse med vad i motionerna förordats.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 266 och II: 146 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **LUNDQVIST** (h): Herr talman, endast några ord! Till stöd för sitt negativa yrkande har utskottet framhållit, att bokutredningens betänkande för närvarande är föremål för övervägande inom Kungl. Maj:ts kansli och att utskottet av denna anledning inte anser det lämpligt, att riksdagen nu i detta ärende skulle skriva till Kungl. Maj:t.

Jag kan ju till nöds förstå denna ståndpunkt. Jag förutsätter då emellertid, herr talman, att den pågående utredningen kommer att leda till ett positivt resultat och att förslag i ärendet från Kungl. Maj:ts sida kommer att avlämnas till nästa års riksdag i överensstämmelse med det önskemål, som uttalades i motionen. — Jag har fäst mig vid att utskottet inte gjort något eget positivt uttalande på denna punkt.

Även om meningarna kan gå isär, när det gäller vilka vägar man skall gå fram på för att åstadkomma den ersättning till författare det här gäller, vägar jag dock personligen hysa den uppfattningen, att om det förslag följes, som antytts i motionen, detta icke kan medföra någon som helst olägenhet. Jag hoppas att Kungl. Maj:t under alla förhållanden skall till nästa års riksdag framlägga ett förslag, så att rättvisa verkligen här kommer att skipas utan ytterligare dröjsmål, ty att så bör ske tror jag alla är fullt ense om.

Herr talman! Jag har intet särskilt yrkande.

Herr **NÄSSTRÖM** (s): Herr talman! Herr Lundqvist började sitt anförande med att säga, att utskottet »till stöd för sitt *negativa* yrkande framhållit» o. s. v. Jag kan försäkra herr Lundqvist, att utskottet inte alls varit negativt på denna punkt, men herr Lundqvist vet väl såsom gammal riksdagsman, att vi inte brukar anbefalla Kungl. Maj:t att vidta

Om översyn av läns- och landstingsindelningen.

en utredning, som faktiskt ligger på Kungl. Maj:ts bord. Vi har ju följt vanlig praxis inom detta hus på detta område, men att utskottet skulle vara negativt inställt, bestrider jag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om översyn av läns- och landstingsindelningen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 172, i anledning av väckta motioner om översyn av rikets indelning i län och landstingsområden.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Göransson* m. fl. (I: 102) och den andra inom andra kammaren av herr *Dahlén* m. fl. (II: 127), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om översyn av nu gällande indelning av riket i län och landstingsområden.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 102 och II: 127 icke måtte till någon riksdagen åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av, utom annan, herr *Hesselbom*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr GÖRANSSON (fp): Herr talman! I de yttranden som avgivits över de motioner det här gäller framhålles bl. a., att man inte förnummit någon allmän önskan bland befolkningen i de olika länen att få en ändrad länsindelning, och detta kan nog vara riktigt. Att så är, beror väl till stor del på att det här — som det är sagt — finns månghundraåriga traditioner, som lever kvar med starkt liv; skulle det bli en ändring, kommer den att rubba positionerna i vissa hänseenden.

Å andra sidan måste hänsyn tagas till det faktum, att länsindelningen genomfördes för 300 år sedan under betingelser, som är alldeles skilda från dagens.

Det var andra förhållanden som då rådde beträffande bosättning och levnadsvillkor, beträffande samfärdsel och teknik. Detta gör att den tanken är på frammarsch, att det förr eller senare blir nödvändigt att vidta en översyn, och detta erkännes ju i vissa av de yttranden som avgivits och kanske i viss mån också av statsutskottet. Men man menar att man skall vänta och se vad som kan komma av det samarbete, som äger rum mellan olika regionala områden i vårt land, och man menar också att man skall liksom ha en mera uttalad folkmening bakom sig, innan några åtgärder vidtas.

Vad det gäller är att göra länsapparaten och länsstyrelserna mera funktionsdugliga och på ett effektivare sätt ställa de samordnande krafter som finns där till förfogande för den befolkning som kan betrakta residensstaden som sitt centrum.

På något ställe säges det, att det skulle bli fråga om mycket radikala omdaningar. Det är jag nu inte säker på. I vissa fall tror jag omdaningarna kan bli rätt ingripande, men i andra fall kommer det väl att stanna vid tämligen små justeringar.

Det är nödvändigt, enligt min mening, att avskaffa en hel del anomalier. Det erkänner även Landstingsförbundet, och Stadsförbundet har i sitt utlåtande ganska utförligt uppehållit sig vid alla de brister som är förbundna med den nuvarande länsindelningen. Jag understryker detta och menar, att indelningen bör göras sådan, att den underlättar människornas levnadsvillkor och möjligheter att komma i förbindelse med myndigheterna och även ger länsstyrelserna möjlighet att utveckla hela det samverkande arbete, som bland annat avsågs med 1952 års reform av länsstyrelserna.

Ett specialfall har tilldragit sig särskild uppmärksamhet, nämligen förhållanden av Stadsförbundet. På den punkten har det rätt större enighet om att en ändring är nödvändig. Detta understrykes av kammarkollegium, som eljest ställer sig avvisande till tanken på en allmän översyn, och det understrykes

Om översyn av läns- och landstingsindelningen.

även av Stadsförbundet. På den punkten har också statsutskottet mycket tydligt sagt ifrån, att utskottet är överens med motionärerna om att starka skäl kan anföras för en förutsättningslös statlig utredning rörande denna fråga.

Att statsutskottet inte kommer fram till ett tillstyrkande av motionen ens i denna punkt sammanhänger väl med att man väntar sig mycket av regionplaneförbundet och andra organ, som har tillsatts för överläggningar och samverkan i olika hänseenden. Jag menar att de skäl, som anförs i motionen för en statlig utredning på denna punkt, alljämt har sin giltighet. Jag skall inte trötta med att upprepa dem, men jag anser det uppenbart, att när det gäller Stor-Stockholm och stockholmsförhållandena ett initiativ är nödvändigt för att man skall få till stånd en tillfredsställande lösning.

Herr THUN, FRITJOF (s): Herr talman! Med anledning av motionen av Herr Göransson m. fl. om översyn av länsindelningen vill jag till en början säga, att, såsom också herr Göransson erinrade om, det är Stockholms län och förhållandet till Stockholms stad som tilldrar sig den största uppmärksamheten.

Jag kan nämna att frågan varit föremål för riksdagsbehandling efter motioner vid riksdagarna år 1908, 1928 och 1929. År 1938 tillsattes en kommitté med uppdrag att försöka ordna förhållandena mellan Stockholms stad och Stockholms län. Kommittén arbetade många år men blev därefter förpuppad. År 1944 återupptogs arbetet av kommittén, som antog namnet 1944 års kommitté för kommunal samverkan. Den avgav år 1947 ett betänkande med förslag till lag om regionkommuner. Förslaget blev under remissbehandlingen ganska illa åtgånget. Anledningen därtill torde ha varit, att kommittén yrkat på att de föreslagna överkommunerna skulle få beskattningsrätt, vilket på sätt och vis skulle beröva primärkommunerna deras urgamla rätt att sig

själva beskatta, som det gamla uttrycket lyder. Det var således i känslan av att vilja hävda sig och bevara sin självbestämmanderätt som kommunerna tackade nej till kommitténs förslag. Förslaget vilar nu på någon Kungl. Maj:ts hylla. Jag har vid något tillfälle talat om saken med statsrådet, och han har sagt att frågan är så allvarlig, att man uppenbarligen måste ta ned förslaget från hyllan igen och titta på det.

Nu har genom den föreliggande motionen frågan ånyo blivit aktualiserad. Motionen har varit på remiss på olika håll, och bland de myndigheter, från vilka yttrande inhämtats, befinner sig naturligtvis kammarkollegium, som just sysslar med sådana frågor.

Jag blev litet förvånad över att kammarkollegium inte med ett ord berört de frågor som sammanhänger med tillkomsten av regionplaneförbundet, som arbetar med statsbidrag för att åstadkomma en lösning av dessa brännande spörsmål. Inte heller har kammarkollegium talat om den kommitté som under ordförandeskap av universitetskansler Thomson sysslar med dessa frågor. Jag tyckte nog att dessa saker borde framhållas, och utskottet har också berört dem. Jag får säga att jag är fullkomligt tillfredsställd med utskottets skrivning. Utskottet har framhållit att frågan är angelägen, men utskottet vill vänta och förs se vad det pågående arbetet kan resultera i, innan utskottet tar ställning till frågan, om någonting ytterligare behövs göras.

Det är alldeles uppenbart, att kommunerna runt Stockholm gärna vill hävda sin självbestämmanderätt, och det är då fråga om hur man skall kunna ordna det på ett tillfredsställande sätt. Den kommitté, som arbetar under herr Thomsons ledning, är ju ett organ mellan Stockholms stads sjukhusförvaltning och Stockholms läns landstings förvaltningsutskott. Det gäller alltså i första hand sjukhusfrågorna, vilka kanske också är de mest brännande. På den punkten har med all rätt från allmänhetens sida gjorts invändningar beträffande de besvärligheter som pati-

Om översyn av läns- och landstingsindelningen.

enterna har, och det är väl deras bästa vi skall tänka på. Dessa frågor har inte funnat lösas på ett tillfredsställande sätt genom att staden och länet har egna förvaltningsapparater. Patienterna vet många gånger inte vilket sjukhus de skall vända sig till, för att nu bara ta ett enda exempel. Denna kommitté har ju till uppgift att i första hand undersöka, hur man skall ordna dessa spörsmål. Jag ber att få erinra om att staden och länet är överens på denna punkt. Vi har kommit överens om att vi skall sätta oss ned vid bordet och diskutera igenom dessa frågor. Jag undrar huruvida det inte är lämpligast, att försöka lösa dessa problem på överenskommelsens väg, om den är framkomlig.

Detta är i korthet vad jag ville säga. Jag har haft tillfälle att konferera med de stora primärkommunerna runt Stockholm för att höra hur stämningen är för ett eventuellt uppgående i Stockholm. Självfallet ville vi höra det, innan vi satte oss ned och började tala om dessa saker med Stockholms stad. Jag har fått den uppfattningen, att dessa kommuner ganska bestämt hävdar sin självbestämningssrätt och att de genom förhandlingar och överenskommelser vill försöka rätta till de besvärligheter, som obestriddligen här är rådande.

Som jag tidigare sagt har jag icke något yrkande. Jag tycker tvärtom att den skrivning som utskottet gjort, att man vill vänta och se vad vi kan komma till, är den riktiga.

Herr BERGVALL (fp): Herr talman! Jag begärde ordet för att uppehålla mig ett ögonblick vid den speciella fråga som nu berörts av herr Thun. Jag skulle först utan att i övrigt på något sätt polemisera mot herr Thun vilja sätta fingret på någonting som jag dock tycker är en missuppfattning. Det är inte fråga om några kommuners uppgående i Stockholm. Det är inte fråga om att beröva några kommuner deras självbestämningssrätt, i varje fall inte i annan mening än den, i vilken man kan säga att kommunerna inom ett landstingsområde

uppgår i landstinget och att landstinget berövar kommunerna deras självbestämningssrätt. Någonting annat är det inte heller fråga om här. Det är således inte fråga om någon som helst attack mot den kommunala självstyrelsen.

Jag vill konstatera, att även utskottet och många andra institutioner under årens lopp har erkänt, att länsindelningsfrågan vad Stockholm och angränsande kommuner beträffar är aktuell. Hur vi än bär oss åt, lär vi inte komma ifrån det aktualitetskravet, ty det grundar sig på realiteter, vilka vi, vare sig vi bor i den ena eller den andra kommunen, inte kan göra någonting åt. Det grundar sig på den intressegemenskap, inte minst i ekonomiskt avseende, som genom näringslivets enhetlighet, genom bosättningsförhållanden och dylikt, skapas inom en rayon som inte slutar vid Stockholms stads administrativa gräns och inte vid Solnas gräns vid Stallmästargården, för att ta ett par exempel. Det är här fråga om att till befolkningens i alla dessa kommuner gemensamma bästa söka åstadkomma en samordning av frågor, som ingen av dessa kommuner mäktar att lösa på ett för alla tillfredsställande sätt. Det är ingalunda bara sjukvårdsspörsmål det gäller. Dem tror jag man kan komma en bit på vägen med inom den av herr Thun omnämnda kommittén. Vi har också samarbetsorgan för andra frågor, som kan komma en bit på väg. Men här gäller det ju ett helt komplex av frågor. Hur skall vi klara förhållandet mellan bostad och arbetsplats inom denna stora ekonomiska enhet, om vi inte får en enhetlig samverkan på trafikväsendets område? Detta är av fundamental betydelse för människornas trevnad och bekvämlighet samt för näringslivets trivsel och så vidare. Vi har frågan om bostadsplanering i vidsträckt mening, som inte bara är ett stockholmsintresse utan i lika hög grad ett intresse för förortskommunerna. Kraftförsörjningen ligger också ganska nära till hands att tala om i detta sammanhang, och vad beträffar det i dessa dagar högaktuella avloppsproblemet, är det väl inte utan att man

Om översyn av läns- och landstingsindelningen.

även där skulle behöva en samverkan, inte i en ny stor primärkommun — det har aldrig satts i fråga — utan i en högre kommunal enhet, som får sina funktioner på något sätt begränsade.

Jag skall inte framställa något yrkande. Utskottet har skrivit så välvilligt som det över huvud taget varit tekniskt möjligt att skriva, om man inte skulle komma till ett rent tillstyrkande av motionerna. Jag kan förklara mig nöjd med den skrivningen. Eftersom herr Thun citerade skrivningen från utskottet på det sättet, att det synes utskottet välbetänkt att man avvaktar resultaten av det pågående samarbetet, vill jag bara lägga till ett par ord som han tappade i sitt citat. Utskottet skriver: »Det synes utskottet välbetänkt, att man *någon tid* avvaktar resultaten av det inom nämnda och andra organ pågående omfattande samarbetet, innan frågan om tillsättande av en statlig utredning avgöres.» Detta innebär en ganska bestämd anvisning om att man inte kan ligga för länge på dessa frågor till men för invånarna inom detta stora komplex av kommuner, som inte kan tillgodoses av att vi var och en sitter och stirrar oss blinda på vårt eget rent kommunala intresse utan som förutsätter en samverkan i känslan av att vi tillhör ett större kollektiv.

Jag har inget yrkande.

Herr HESSELBOM (s): Herr talman! Jag har till detta utlåtande fogat en blank reservation. Detta innebär emellertid inte att jag inte delar utskottets uppfattning i det förslag utskottet kommit fram till.

Jag skall, herr talman, inte gå in på den diskussion, som hittills har förts här om förhållandena i Stockholm och i Stockholms län — det överlåter jag åt stockholmarna och stockholmslänsborna att inbördes diskutera. Jag vill endast konstatera, att motionärerna i princip har rätt, när de säger att starka invändningar kan göras mot den nuvarande länsindelningen. Så nog kan den nuvarande länsindelningen behöva ställas under diskussion.

Ser man på förhållandena i Västsverige finner vi där att Älvsborgs län sträcker sig från värmlandsgränsen i norr och ned till smålandsgränsen i söder. Länet är hopsnört till några kilometers bredd på mitten, och det är svårt att finna någon intressegemenskap mellan dem som bygger och bor i Sjuhäradsbygden och dem som bygger och bor i exempelvis Dalsland. Härtill kommer ju att man i denna landsända börjar få ett storstadsproblem. Göteborgs utveckling, både dess utbredning geografiskt och dess ökande befolkningstal, gör, att vissa konflikter uppstått mellan storstaden Göteborg och Bohuslän i övrigt, där de hänger ihop i samma län. Frågan om en annan gränsdragning mellan de olika länen i Västsverige har också tid efter annan varit föremål för diskussion, och senast har ju en sådan diskussion aktualiserats i ett uttalande av landshövdingen i Göteborg. Men ännu har det inte utbildats någon entydig opinion i de berörda bygderna för den ena eller den andra lösningen. Jag har, herr talman, den uppfattningen, att när det gäller frågan om länsindelningen det i första hand bör ankomma på befolkningen i de berörda bygderna att söka komma fram till en lösning, hur de vill ha sin länsindelning ordnad. I andra hand får det bli en statsmakternas sak att pröva, om ett sådant önskemål kan tillgodoses. Initiativet till en ändring av länsindelningen bör därför enligt min mening inte komma från riksdagen utan från de berörda bygdernas befolkning.

Det är dessa synpunkter, herr talman, jag har velat anföra i denna fråga, och jag har intet yrkande.

Herr BERGH (h): Herr talman! Eftersom ingen av de föregående ärade talarna har framställt något yrkande, som avviker ifrån det som utskottet har gjort, skulle det väl egentligen vara överflödigt, att det från utskottets sida sades någonting annat än ett konstaterande av den enighet, som man i varje fall till slut har uppnått, även om vissa

Om översyn av läns- och landstingsindelningen.

intressemötsättningar givetvis har gjort sig förnimbara, speciellt beträffande det större delproblemet i denna fråga. Denna enighet har uppenbarligen befrämjats icke minst av att herr Göransson som förste talare, så vitt jag har läst motionen rätt, begränsade det mål som motionärerna ställt upp för sig. I motionen anges nämligen som ett önskemål att sträva efter, att man vill åstadkomma en länsindelning, som å ena sidan bleve ett rätt uttryck för det samband, som skapas av naturen och de kulturella traditionerna och kanske främst av näringslivet, och å andra sidan medförde en normalisering av storleken av länens och landstingens geografiska områden, deras befolkningstal och deras skatteunderlag. Det är ju ett mål, som är vitt skilt från de smärre jämkningar, som herr Göransson menade vara önskvärda då det gäller länsindelningarna utom Stockholm och stockholmsområdet.

Detta är ungefär vad också utskottet menar. Vi har inte kunnat säga att allting är bra som det är. Även vi har räknat med att några smärre jämkningar här och där kan bli erforderliga, och vi har, som herr Hesselbom nu senast påpekade, framhållit, att där man ute i de olika länen finner behov föreligga av smärre jämkningar, skulle man på dessa orter ta de initiativ därtill, som till äventyrs kan anses vara påkallade.

När det sedan gäller den besvärliga frågan om Stockholm och kommunerna omkring Stockholm, har vi egentligen också kommit till enighet. Jag fruktade ett slag, att herr Thun såsom talesman för Stockholms län och herr Bergvall såsom talesman för Stockholms stad skulle ha litet grand att säga varandra, som inte var fullt så fridsamt som det faktiskt utvecklade sig till att bli. Nu har de båda — om jag får kalla dem för parter i detta sammanhang — betonat vikten av samverkan, och de har bägge talat om de organ som redan har tillskapats för en sådan samverkan. Bägge menar också, att vi får vänta och se, vad det kan bli av detta, innan vad som otvivelaktigt blir ett restproblem pocar på sin lösning. Men allt slutade ju

med frid och försoning, och då intet yrkande har framställts, kan jag, herr talman, begränsa mig till att med konstaterande av den enighet som framträtt yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr THUN, FRITJOF (s). Jag vill bara säga några ord med anledning av att herr Bergvall erinrade om att det inte bara vara fråga om ett samarbete, utan att vi först skulle se till hur det utvecklade sig, och det borde ske snabbt. Jag är även där på samma linje. Vad gäller sjukhusfrågor är Stockholms läns landsting angeläget om att få klara linjer. Vi är mycket intresserade av att allt detta sker så snabbt som möjligt. Emellertid kan jag å andra sidan inte underlåta att erinra om — vilket också anföres i handlingarna — att tanken på ett s. k. storlandsting har ingivit landstinget vissa bekymmer. Vi konstaterade att vid tillkomsten av ett sådant skulle Stockholms stad få en oerhört dominerande ställning; praktiskt taget hela länet skulle, sedan vissa förorter lagts till Stockholm, komma i ett sådant läge att det inte kunde hävda sig. Det är klart att detta har medfört vissa bekymmer.

Nu säger emellertid herr Bergvall, att man kan tänka sig någon kombination som skulle betyda att självbestämmanderätten inte försvinner. Det får vi se när vi kommer närmare in på dessa frågor. Jag ber emellertid att få erinra om den kamp som uppstod när det gällde att försöka behålla Spånga i länet. Det blev en ganska hård strid om den frågan, och då uttalade man att vi i fortsättningen inte längre skulle tänka på inkorporering utan försöka få ett samarbete till stånd. I några av de stora stockholmstidningarna har dock erinrats om att inkorporeringsmöjligheten finns kvar. Tanken på denna har inte helt lagts åt sidan, utan man skulle kunna tänka sig att ånyo ta fram denna metod för att få frågan ordnad. Men det är inte på det sättet den skall lösas, utan när vi från länets sida talar om samarbete har vi den förhoppningen att man skall kunna lösa dessa frågor efter

Om ändringar i reglementet för statens pensionsanstalt.

andra linjer. Jag måste erinra om att de stora primärkommunerna runt Stockholm dock är ekonomiskt så livskraftiga, att de har mycket stora förutsättningar för att klara sig. Jag kan inte heller underlåta att erinra om att Stockholms läns landsting, speciellt för de frågor som ett landsting sysslar med och då först och främst sjukvårdsfrågor, har mycket goda resurser och därmed möjlighet att ge länet och förorterna en service, som i största utsträckning kan jämföras med den Stockholms stad ger.

Jag har bara velat anföra detta. I övrigt har jag samma uppfattning som herr Bergvall om behovet av samarbete med Stockholms stad. Och även beträffande vikten av att detta skall ske så snabbt som möjligt torde vi vara på samma linje, såvitt jag har uppfattat herr Bergvall rätt.

Häri instämde herr Franzon (s).

Herr BERGVALL (fp): Herr talman! I det sista avseendet är vi alldeles på samma linje: samarbete är önskvärt. Men jag är mera pessimistisk än herr Thun om möjligheterna att lösa de mycket betydande problemkomplexen, som inte allena rör landstingets nuvarande förvaltningsområde, på denna samarbetslinje.

Jag har inte diskuterat inkorporeringsfrågan. Jag betraktar den icke som aktuell. Vad jag betraktar som aktuellt är skapandet av en överkommunal enhet som övertar vissa funktioner från primärkommunerna, vilket icke är att beröva dessa något av deras självbestämmanderätt.

Jag vill tillägga att jag är född rospigg. Jag känner till en del om det här länet, och de som gör det — till dem hör herr Thun — kan kanske vara ense med mig på en punkt. Gemensamheten i intressen i olika avseenden mellan å ena sidan trakterna längst norrut, såsom Öregrund och Östhammar, samt å andra sidan Solna, Saltsjöbaden, Djursholm, Huddinge och Nacka m. fl. kan väl näppeligen jämföras med samhörigheten mellan sistnämnda kommuner och Stockholms stad.

Att intressegemenskapen i det sista fallet är betydligt större än i det första står väl klart för varje människa, som levat i detta län eller i Stockholms stad hela sitt liv, vilket jag har gjort — med undantag av ett enda år, något som inte kan beröra värdet av de erfarenheter jag har. Jag tror sålunda att det mycket snabbt kommer att visa sig vara nödvändigt att gå vidare mot en administrativ omordning för att få det resultat som vi behöver för det gemensamma bästa. Oron för kommunerna kring Stockholm, herr Thun, tror jag är fullkomligt obefogad. Snart är Stockholm fullbebyggt inom sitt administrativa område. Vår befolkning måste stagnera, medan förortskommunerna måste komma att tillväxa i mycket snabbare takt. Ser vi frågan på lång sikt måste inom en sådan kommunal sammanslutning i ena eller andra formen dessa s. k. förortskommuners makt och inflytande — i den mån det blir intressemotsättningar av den typen, vilket jag icke tror att det behöver bli — komma att växa oavbrutet. Även ur den synpunkten tror jag att man kan se mycket lugnt på problemet.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt.

Om ändringar i reglementet för statens pensionsanstalt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 173, i anledning av väckta motioner om pensionsreglering av deltidstjänster och införande av s. k. pensionsperioder i reglementet för statens pensionsanstalt.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sunne* (I: 150) och den andra inom andra kammaren av fröken *Höjer* m. fl. (II: 195), hade hemställts dels att riksdagen måtte besluta, att reglementet för statens pensionsanstalt skulle ändras så att möjlighet funnes att inrätta pensionsreglerad deltidstjänst, dels att en anordning med pensionsperioder måtte införas.

Om ändringar i reglementet för statens pensionsanstalt.

ras även beträffande SPA-reglementet, dels ock att, om detta senare erbjöde organisatoriska svårigheter, befattningshavare måtte få räkna sig till godo som tjänstår för pension tjänstgöring över pensionsåldern för antal år motsvarande pensionsperiodens.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motionerna I: 150 och II: 195 icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr SUNNE (fp): Herr talman! Jag har i en motion, nr 150 i denna kammare, yrkat att möjlighet måtte beredas huvudmännen att ansluta deltidstjänster till statens pensionsanstalt och motive- rat detta med den stora bristen på kontinuerligt arbetande kvalificerade personer. Detta gäller särskilt hälsovård, sjukvård och vissa läroanstalter. I motionerna — en likalydande är väckt i andra kammaren — har vi också särskilt pekat på den reserv som finns bland de gifta yrkeskvinnorna.

Frågan är ju under utredning, och man vet från utskottsarbetet att det är vanligt att utskottet i så fall skjuter frågan från sig. Utskottet framhåller i sitt utlåtande, att detta ärende självfallet sammanhänger med den framtida utformningen av pensioneringen över huvud taget och dithörande problem och därför är svårt att bryta ut ur sitt sammanhang.

Man kan då fråga: Vad gäller det egentligen? Redan nu finns det möjlighet för huvudmännen att anmäla en tjänst till SPA och därefter lämna vederbörande befattningshavare tillåtelse att endast tjänstgöra en viss del av den totala arbetstiden och erhålla denna del pensionsberättigad. Här kommer alltså de tekniska detaljerna upp angående pensionsavgiften för denna tjänst. Alla som haft att göra med tillsättande av tjänster i olika sammanhang vet, att ingen kommun kommer att inrätta dubbelt antal tjänster mot vad som behövs endast för att kunna klara pensionsfrågan eller kontinuiteten i anställningen. Det

råder väl inte heller längre någon tvekan om att det inte är rationellt att inrätta en heltidstjänst när det är en deltidskraft man behöver. Det börjar också gå mer och mer upp för vederbörande att beträffande de områden som har många vakanser är kontinuerliga tjänster bättre, även om det blir deltidstjänster, än att ha heltidsanställd tillfällig personal. Varje år man dröjer med att införa dessa halvtidstjänster går ett stort antal personer, särskilt när det gäller sjukvård och hälsovård och då väl i första rummet kvinnor, förlustiga för yrket, därför att många av dem inte längre orkar med heltidstjänst, och halvtidstjänsten erbjuder dem inte samma villkor som de tidigare innehaft.

Frågan om pensionsavgifter för dessa grupper är redan löst i och med att en heltidsanställd kan få övergå till deltidstjänst och behålla sin pensionsrätt. Det gäller alltså inte alltför stora problem. Utskottet hänvisar till 1951 års pensionsutredning, men det har ryktats att denna kommittés huvudförslag, som tar upp även det problemet, inte blir färdig under de närmaste åren. Detta framhåller vi även i motionen. Till dess är bristen på arbetstagare tidvis katastrofal på en rad områden, särskilt framträdande är den inom sjukvården och vid högre skolor.

Jag har erfarit, att jag tror att det är riktigt, att denna kommitté under hösten inte haft ett enda sammanträde. Detta är naturligtvis inte så värst uppmuntrande, när man tänker på att en snar lösning behövs av denna fråga. Det är klart att för arbetsområdena och för dem som önskar erbjuda sina tjänster är frågan mycket betydelsefull.

I utskottsutlåtandet uppges, att 1948 års pensionsålderskommitté inom den närmaste tiden förväntas inkomma med förslag angående införande av en anordning med pensionsperioder i SPA:s reglemente. Herr talman! Jag uttalar den förhoppningen att detta kommittéutlåtande skall kunna komma så snart att det blir möjligt att framlägga förslag för 1954 års riksdag.

Om statens övertagande av underhållet å vissa enskilda vägar.

Herr HUSS (fp): Herr talman! Jag vill gärna med ett par ord understryka vad herr Sunne här har anfört.

Vi befinner oss ju sedan länge i det läget att vi har ett utomordentligt stort underskott på sjuksköterskor. Samtidigt har vi en högst avsevärd reserv av gifta sjuksköterskor, som under vissa förutsättningar har befunnits vara villiga att hjälpa oss i arbetet på sjukhusen och även med den öppna sjukvården. En överenskommelse i detta avseende har emellertid befunnits omöjlig att genomföra, åtminstone under längre tid, just därför att sjuksköterskorna säger sig, att om de inte får någon som helst kompensation i form av någon utsikt till pension, har de inte något intresse för detta arbete. Till detta kommer också överväganden i samband med sambeskattningen o. s. v.

Under sådana förhållanden hade det ju varit önskvärt, om man hade kunnat överge den gamla trollformeln att »saken ligger under utredning» och föreslagit att den hade brutits ut ur utredningssammanhanget och gjorts till föremål för en speciell snabbutredning. Motivet härför har jag redan framlagt. Bristen på sjuksköterskor är så stor att vi inte utan bävan kan se den närmaste framtiden an. Under sådana förhållanden är det beklagligt att denna frågas lösning skall uppskjutas kanske flera år i avvaktan på den allmänna lösning av pensionsproblemet, som statsutskottet här har hänvisat till.

Herr SUNDELIN (fp): Herr talman! Jag kanske bör betona, att utskottets utlåtande inte på något sätt får tolkas som om utskottet vore motståndare till att man skulle bereda möjlighet till pensionsreglerade deltidstjänster. Det är bara så, som herr Sunne redan har påpekat, att utskottet har ansett att denna fråga så nära hängde samman med utformningen av den framtida pensioneringen över huvud taget, att det var svårt att bryta ut detta delproblem.

Nu vore det beklagligt, det är jag den förste att erkänna, om 1951 års pensions-

utredning skulle dröja så länge med att avlämna sitt betänkande, att frågan skulle bli avsevärt fördröjd. Jag vill gärna instämna i det önskemål som här har uttalats om att pensionsutredningen måtte komma fram med förslag inom inte alltför avläsen framtid. Men, som sagt, från utskottets sida har vi inte ansett det vara försvarligt att föreslå, att denna fråga skulle brytas ut ur sammanhanget.

Beträffande den andra frågan, om en anordning med pensionsperioder i SPA-reglementet, lär ju, som här också är påpekat, 1948 års pensionsålderskommitté komma med förslag i ärendet inom den närmaste tiden.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 174, i anledning av väckta motioner om förbättring av pensionerna åt vissa f. d. arbetare vid vägväsendet; och

nr 175, i anledning av väckta motioner om utredning angående ytterligare en livräddningsbåt för Hanöbukten.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om statens övertagande av underhållet å vissa enskilda vägar.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 176, i anledning av väckta motioner angående statens övertagande av underhållet å vissa enskilda vägar.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Alfred Nilsson* och *Anderberg* (I: 223) och den andra inom andra kammaren av herrar *Jansson* i *Kalix* och *Åkerström* (II: 335), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville för-

Om statens övertagande av underhållet å vissa enskilda vägar.

anstalta om en utredning rörande statens övertagande av underhållet å de enskilda vägar, som hade karaktär av genomfartsleder.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 223 och II: 335 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Alfred Nilsson* och *Löfroth*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr NILSSON, ALFRED (fp): Herr talman! Säkert har många av kammarens ledamöter sysslat med vårt vägväsen, men jag är inte övertygad om att alla har satt sig in hur sakta det går med övertagandet av de enskilda vägarna till allmänt underhåll. Vi har cirka 4 000 mil enskilda vägar i landet. Av dem tas in till allmänt underhåll cirka 10 mil på år. Det skulle alltså dröja 400 år innan den sista vägen skulle tas in till allmänt underhåll!

I vår tid när bilismen ökar och när bilarna inte bara kör på de allmänna vägarna utan även på de enskilda, vilket gör dessa vägar svårare och svårare att underhålla, är det säreget att de människor som bor längs dessa vägar skall — visserligen med litet statsbidrag någon gång — i stort sett själva underhålla dem. Vi motionärer har sysslat med vägarna år ut och år in. Vi har märkt detta avvita förhållande och vi trodde att riksdagen nu skulle kunna ge Kungl. Maj:t i uppdrag att hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ta reda på dels hur många vägar, som är av den natur att man kallar dem för genomfartsvägar, d. v. s. sådana som förbinder två allmänna vägar med varandra och på det sättet är trafiken och allmänheten till gagn, dels vad dessa vägar har i statsbidrag och dels vad den enskilde får offra av egna medel. Denna utredning kunde väl inte vara så svår att göra. Vi hade tänkt oss att Kungl. Maj:t skulle uppdrå åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att göra den, som i sin tur genom vägdirektionerna i landet har alla vägar

på sina kartor och lätteligen med ringa kostnader och ringa tidsspillan kunde göra denna utredning. Sedan skulle riksdagen bli uppmärksamgjord på saken och lättare kunna säga, hur lång vägsträcka som därefter årligen borde tas in till allmänt underhåll — 50, 100 eller 200 mil, eller vad man nu ansåg vara rimligt och riktigt.

Men fjärde avdelningen i statsutskottet har tyckt, att detta varit en så underlig procedur, att fjärde avdelningen och därmed även statsutskottet inte kunnat vara med om den. I stället har man i en passus, som inte är med i utlåtandet men som var med från fjärde avdelningen, skrivit: »En viss försiktighet synes därför böra iakttagas såvitt fråga är om att ålägga staten ytterligare förpliktelser i nu berörda fall.»

Statsutskottet tyckte dock tydligen att det var för starkt att skriva, att man skulle vara i ytterligare mån försiktig, när det redan nu dröjer 400 år innan det sista vägstycket är övertaget, så utskottet tog bort den passusen. Jag tycker emellertid att den bör få vara med i kammarens protokoll, ty den är rätt underlig, för att nu inte använda ett annat uttryck.

Nu har emellertid denna motion varit remitterad till Länsvägnämndernas förbund, som har skrivit: »Under åberopande av det anförda har förbundet tillstyrkt den av motionärerna föreslagna utredningen, under förutsättning att denna begränsas till att omfatta sådana mera trafikerade enskilda vägar som kunna betraktas såsom genomfartsleder.»

Jag vill passa på att säga att jag, sedan motionen skrevs, har blivit uppmärksamgjord på att det i Norrland finns åtskilliga vägar som av en eller annan anledning — det ligger en sjö eller ett berg i vägen — slutar vid en by och inte kan fortsätta längre. Sådana vägar står enligt min mening i samma klass som genomfartsvägarna, och jag skulle därför inte ha något emot, om utskottet och riksdagen velat få med dem i detta sammanhang.

Fjärde avdelningen skrev vidare:

Om statens övertagande av underhållet å vissa enskilda vägar.

»Ifrån denna utgångspunkt kunna onekligen skäl åberopas för att staten i vidgad omfattning bör övertaga underhållet å de enskilda vägar som äro allmänneligen befarna. Icke minst gäller detta vägar av det i förevarande motioner åsyftade slaget.» Därpå följer den i utskottsutlåtandet sedermera strukna passus, som jag förut omnämnt, och sedan avstyrker fjärde avdelningen motionen genom att säga att den finner förslaget tveksamt. »Icke minst med hänsyn till den i viss mån svävande innebörden av begreppet 'genomfartsled' synes det nämligen oklart», säger avdelningen, »på vad sätt och efter vilka riktlinjer en dylik utredning lämpligen skulle arbeta för att nå praktiskt användbara resultat.»

Först har man alltså sagt att det var rimligt riktigt att litet fler vägar togs in till allmänt underhåll, men sedan förklarar man sig icke kunna vara med på en utredning, ty man vet inte vilka vägar det skulle gälla. Jag tror nog att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vet vilka det gäller — det är de enskilda vägar som utgör förbindelseled mellan två allmänna vägar.

Jag skall icke för ögonblicket begära votering. Jag har hört att någon ledamot av fjärde avdelningen skall uttala sig, och kanske blir hans anförande sådant att man kan nöja sig med det. Men jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att det väl i våra dagar inte kan anses riktigt att en viss grupp människor ensamma skall bära — eller till största delen bära — en sådan tunga som det här gäller. Det är rimligare och riktigare att hela landets innevånare här dessa bördor gemensamt. Jag undrar hur det till exempel skulle uppfattas, om några stadsfullmäktige bestämde att de, som bor utmed vissa gator i staden, skulle vara tvungna att själva underhålla dessa gator. Jag tror att det med rätta skulle uppställas ett ramaskri emot något sådant.

Vi har stora bekymmer för desas frågor uti i landet. Jag kan berätta att vi i min hemsocken för tjugu år sedan lade in en ansökan om att underhållet av en

enskild väg, cirka 3 kilometer lång, skulle övertas av staten. Vägstyrelsen tillstyrkte och fjärdingsmannen i orten tillstyrkte, men väg- och vattenbyggnadsstyrelsen avslag. Gång på gång har de lokala organ, som har med vägen att göra, gjort framställning om saken, och varje gång har vägstyrelsen och senare vägnämnden tillstyrkt, men likafullt har det blivit avslag ända till för kort tid sedan. Då skrev vi att vi inte visste, hur många gånger vi förut begärt en ändring och undrade hur länge det skulle dröja innan vår ansökan blev bifallen. Efter tjugu års mångtaliga skrivelser blev vägen då verkligen överförd till allmänt underhåll.

På det sättet bör det inte gå till. Vi måste försöka komma fram till en annan och rättvisare ordning i landet när det gäller vägarna.

Herr ANDERSSON, KARL (s): Herr talman! Herr Alfred Nilsson framställde intet yrkande, men han förväntade ett yttrande av någon ledamot av statsutskottets fjärde avdelning, och därför skall jag inte stillatigande låta ärendet gå förbi.

Motionärerna har påyrkat en utredning. Statsutskottet har inte ansett att en utredning på denna speciella punkt är fullt motiverad och har följaktligen avstyrkt förslaget. Statsutskottet har emellertid i själva sakfrågan, som gäller intagandet av enskild väg till allmänt underhåll, speciellt sådana genomfartsleder som motionärerna talat om, yttrat sig mycket positivt och framhållit vikten av att en snabbare och bättre lösning av sådana frågor kommer till stånd.

Gentemot vad den föregående ärade talaren yttrade om utskottets motivering ber jag få framhålla vad utskottet säger i sista stycket, sedan utskottet först förklarat att en utredning inte kan anses vara påkallad: »Möjlighet torde dock föreligga att inom ramen för gällande ordning skänka de av motionärerna anförda synpunkterna beaktande. I överensstämmelse härmed förutsätter också utskottet, att såväl länsstyrelserna som

Om statens övertagande av underhållet å vissa enskilda vägar.

väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vid behandling av frågor om intagning av enskild väg till allmänt underhåll skola fästa särskilt avseende vid om vederbörande väg kan anses utgöra genomfarts- eller förbindelseled mellan olika allmänna vägnät samt att nämnda myndigheter därvid eftersträva en mellan olika landsändar såvitt möjligt likformig tillämpning av gällande bestämmelser.»

Vi har alltså ansett det vara viktigare att det sker någonting på detta område än att det sättes i gång en utredning. Jag vill nämna att jag för egen del har varit med i ett par utredningar rörande enskilt vägunderhåll, men jag har inte funnit att det gett så särskilt mycket. I detta fall förefaller det som om saken vore ganska klar. Bestämmelserna om och grunderna för hur vi skall gå till väga i detta fall finns ju redan. Motionärerna har också i inledningen till sin motion anför, vilka bestämmelser som för närvarande gäller. Följaktligen har vederbörande vägmyndigheter möjlighet att inom ramen för gällande bestämmelser intaga dylika vägar under allmänt underhåll, och de bör enligt min uppfattning också göra det.

Jag känner till en hel del fall, där länsstyrelsen har provat intagning av dylika genomfartsvägar till allmänt underhåll men har avstyrkt framställningarna. Det har nog varit på det sättet, att länsstyrelserna i olika län inte alltid förfarit fullkomligt lika. Några länsstyrelser är mer restriktiva, andra mer tillmötesgående. Grunderna i bestämmelserna är dock lika för hela landet, och utskottet har med sin skrivning velat påpeka, att då bör också bestämmelserna i möjligaste mån tillämpas likformigt.

Jag vill också gärna medge att det tar alltför lång tid många gånger med behandlingen av dessa ärenden. Det är ett förhållande, som för övrigt överrevisorerna vid ett tillfälle har påtalat. Jag skulle för min del gärna vilja understryka önskvärdheten att vägmyndigheterna — i detta fall väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och länsstyrelserna i de olika länen — handlägger dessa ärenden med större skyndsamhet och

följaktligen ser till att vägar, som uppenbarligen är allmänt trafikerade och utgör genomfartsleder i det allmänna vägnätet, också bör komma in under allmänt underhåll.

Herr talman! Detta är innebörden av vad utskottet velat säga. Anledningen till att vi inte gått längre och begärt en riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t i detta ärende har varit, att vi hyser förhoppning om att vad utskottet skrivit ändå kommer att tagas ad notam och att det kommer att ske någonting på detta område, vilket är bättre än att vi nu sätter i gång en ny utredning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BENGTON (bf): Herr talman! Det är inte för att tala emot utskottets utlåtande, som jag begärt ordet, utan för att ytterligare understryka en synpunkt, som framhållits här tidigare.

Det är givetvis ett rättvisekrav och av mycket stor betydelse att flertalet vägar intagas under allmänt underhåll. Utskottet har i sitt utlåtande, visat på möjligheten att inom ramen för gällande ordning skänka de av motionärerna anförda synpunkterna beaktande. Detta är ju bra, men vad jag vill påtala är att det tar oerhört lång tid med handläggningen av ärendena. I sin berättelse för verksamhetsåret 1951/52 lämnade överrevisorerna vissa uppgifter om handläggningen av ärenden, som avser förändring till allmänna av enskilda vägar. De anförde därvid bland annat, att det med fog kunde anses otillfredsställande att handläggningstiden, d. v. s. den tid som förflyter mellan ingivande av ansökning och meddelande i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen av beslut, för dessa ärenden är mycket lång. Detta förhållande belyses genom en i berättelsen intagen tabell. Av den kan man bland annat se att för ett län, där man hade totalt 54 avgjorda ärenden, slutfördes 13 inom ett år, 17 under en tid av mellan ett och två år, 10 mellan två och tre år, 5 mellan tre och fyra år samt 7 på en tid som översteg fyra år.

Om statens övertagande av underhållet å vissa enskilda vägar.

Överrevisorerna har granskat väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beslut den 12 juni 1953 i anledning av sammanlagt 64 ansökningar om förändring till allmänna vägar av enskilda vägar. Därvid befanns att handläggningstiden i 14 procent av ärendena understeg ett år, i 27 procent utgjorde ett till två år, i 22 procent två till tre år, i 17 procent tre till fyra år och i 11 procent mer än fyra år.

Det är verkligen anmärkningsvärt att ett ärende i vissa fall tar mer än fyra år att handlägga. Man får inte förundra sig över om folk ute i bygderna känner sig missnöjda över en sådan behandling.

Herr talman! Jag har bara velat framföra dessa synpunkter för att de möjligen skall kunna bidra till en rättelse av de missförhållanden vid handläggningen, som uppenbarligen är rådande. Jag har givetvis inte något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERBERG (s): Herr talman! Det är mycket folk i detta land, som ställer sig frågande inför det sätt, på vilket dessa ärenden har handlagts under de gångna åren. Kritiken gäller inte endast vad den sista ärade talaren berörde, nämligen den långa tidrymd, som åtgår för att få en dylik framställning behandlad — vilket nyss anfördes exempel på och som överrevisorerna i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har påpekat — utan den gäller också att man från de beslutande myndigheternas sida har tagit så liten hänsyn till vad de lokala vägnämnderna och lokala myndigheterna anför vid handläggningen av dessa ärenden.

Detta är en fråga som inte endast berör en viss landsända, utan man har samma problem över hela landet. De av oss som sysslat med vägfrågor har stött på denna fråga litet varstans i landet under de gångna åren. Överallt råder stor irritation över det sätt på vilket dessa ärenden handlagts av de beslutande myndigheterna. Vi trodde att det skulle bli något bättre i samband

med den stora kommunsammanslagningen. Då kommunsammanslagningen beslöts, gjordes ett uttalande, vilket riksdagen också accepterade som sitt, att man i samband med kommunsammansläggningen skulle tillse att huvudorterna i kommunerna fick tillgång till erforderliga genomfartsleder och vägförbindelser. Men förväntningarna på den punkten har svikits. Det har gjorts ständiga framstötter för att få till stånd en rättelse, men utan resultat. Den förste talaren här i debatten anförde exempel på hur besvärligt det ibland kan vara och hur lång tid det kan ta att få ett klart besked. Då man träffar vägfolk från olika delar av landet får man också ständigt nya vittnesbörd om svårigheterna på denna punkt. Jag var därför mycket glad då jag hörde utskottets talesman så positivt uttala sig för nödvändigheten att på detta område få till stånd en snabb ändring av de rådande förhållandena.

Jag vill också understryka, att det för oss motionärer naturligtvis inte är det väsentliga att få till stånd en utredning. Men vi brukar i vårt svenska samhälle arbeta på så sätt, att innan statsmakterna ger sig i kast med att söka lösa ett problem vill man genom en utredning söka få en uppfattning om problemets storlek och vidd. Det var därför vi förde fram förslaget om en utredning. Men kan man nå ett snabbare och bättre resultat utan att behöva tillgripa metoden med en utredning, har vi naturligtvis ingenting att erinra däremot. Om de synpunkter, som utskottets talesman här anför, accepteras av riksdagen, hoppas jag att vi också kommer att få till stånd en viss ändring av förhållandena. Det väsentliga är inte själva utredningen, utan vårt främsta syfte är naturligtvis att få bort de nuvarande svårigheterna på denna punkt.

Vi motionärer anser oss ha framfört starka skäl för vår begäran. Även utskottet har nu anför, att man anser att myndigheterna bör handlägga dessa ärenden med större skyndsamhet. Vi är glada över detta uttalande och hoppas

Om statens övertagande av underhållet å vissa enskilda vägar.

att det skall leda till resultat. Vi håller då naturligtvis inte envist fast vid vårt yrkande om en utredning utan lutar på att utskottets uttalande skall resultera i att den fråga, som vi här fäst uppmärksamheten på, skall lösas. Om så inte blir fallet, får vi komma tillbaka med nya propåer. Det gäller här en angelägenhet, vars lösning inte kan uppskjutas. Vi kommer därför att med intresse följa utvecklingen och skall återkomma med en ny framstöt i händelse man inte får någon rätsida på förhållandena. Vi anser nämligen att stora delar av landets befolkning här blivit behandlade på oriktigt sätt.

Jag har, herr talman, intet yrkande. Jag nöjer mig med att understryka vad utskottet anfört och vad som ytterligare framhållits av utskottets talesman i debatten, nämligen att det är nödvändigt att dessa ärenden handlägges på ett snabbare och bättre sätt än vad som hittills varit fallet.

Herr NILSSON, ALFRED (fp): Herr talman! Även jag har observerat att överrevisorerna för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen påtalat de rådande missförhållandena, vilket vi ju också anfört i motionen. Men, herr Bengtson, om det i 999 fall av 1 000 ändå blir avslag på en framställning, spelar det inte så stor roll, om man får det beskedet ett år förr eller senare. Det hade naturligtvis varit bättre om överrevisorerna klart hade uttalat, att de anser att man tar in för litet vägar under allmänt underhåll. Låt oss slå fast, att det måste ske i en snabbare takt.

Till min ärade vän herr Andersson i Rixö vill jag säga, att jag är övertygad om att om han själv finge bestämma över intagningen av vägar, skulle vi nog vara tämligen överens och då skulle vi helt säkert inte ha behövt komma med vår motion. Utskottet skriver i sitt utlåtande i anslutning till fjärde avdelningens ståndpunktstagande, att det redan nu torde finnas möjlighet för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att inom ramen för gällande ordning ta in fler vägar un-

der allmänt underhåll. Utskottet skriver icke att fler vägar *skall* tas in under allmänt underhåll. Det är en himmelsvid skillnad! Ni nöjer er med att konstatera att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen *kan* om den vill.

Som saken ligger till, nöjer jag mig med det resultat vi uppnått och skall nu avbida utvecklingen. Jag hoppas att den anda, som präglade anförandet av herr Andersson i Rixö, även skall bli rådande hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Herr ELOWSSON, NILS (s): Herr talman! Det märks på denna diskussion att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inte har någon representant i kammaren. Jag skall inte för min del uppträda som styrelsens representant, men jag tycker att det krav på större statsbidrag till enskilda vägar, som här framförts, varit så enhälligt att det är rimligt om det också höjs en annan röst i denna debatt.

Jag vill fråga alla dem, som så varmt talar för att dessa enskilda vägar skall tas in under allmänt underhåll, mot vem man egentligen riktar sig. Ni talar om myndigheterna, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen etc. Men vad skall väg- och vattenbyggnadsstyrelsen göra, om den inte får ökade anslag för ändamålet? Vilka är det som beviljar dessa anslag? Det är ju riksdagen. Såvitt jag kan förstå är det alltså här fråga om ett direkt klander mot riksdagen för att den inte beviljar större anslag.

Är vi villiga att för detta ändamål gå med på skattehöjningar? Jag tror inte att så många av oss är det, och därför tycker jag att man bör tala med litet mindre bokstäver när man kräver detta. Det är alldeles givet att en hel mängd enskilda vägar borde tas om hand av det allmänna, men detta är dock till sist en kostnadsfråga. Det bör vi inte glömma i en debatt som denna.

Herr ANDERBERG (s): Herr talman! Vi har nog litet var märkt att anslagen till våra vägar på sistone ökats. Vi vet också i vilken utsträckning våra bilskat-

Om rätt för myndighet att ingå anslagskrävande förbindelser.

ter ökat. Därför har vi förutsatt att det skall bli möjligt att klara underhållet även av dessa enskilda vägar.

Ett visst statsbidrag utgår till enskilda vägar, men det kan inte i vår tid vara en rationell ordning, när enskilda väghållare inte har möjlighet att utnyttja moderna vägmaskiner utan måste fortsätta att klara vägunderhållet efter gammaldags metoder. Lån kan visserligen utlämnas till företag, som är tillräckligt stora, men möjligheterna att sköta vägunderhållet blir i alla fall inte desamma som vägförvaltningens. Likadant är det med vinterväghållningen, som nu kanske är något mera tillfredsställande än förr.

Jag vill svara herr Elowsson, att det naturligtvis är riksdagen som står bakom i detta fall genom att den ger anslag, men det är närmast väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som har att handlägga dessa ärenden och fördela medlen efter sin bedömning. Nu ställes emellertid medel i större utsträckning till förfogande, och de nya bilskattemedlen bör göra det möjligt för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att utöka sina åtaganden när det gäller vårt vägväsende även i detta avseende. Detta är alltså en bedömningsfråga huru medlen skall användas.

Herr NILSSON, ALFRED (fp): Herr talman! Jag vill bara säga till herr Elowsson, att detta är en fördelningsfråga. Om vi skall gå in för att bygga autostrador mellan Malmö och Haparanda eller mellan Malmö och Stockholm — autostrador som kostar cirka 20 miljoner kronor per mil — förstår var och en att det inte blir några pengar över. Men man får kanske trots allt säga ett varningens ord när det gäller dessa dyrbara vägbyggen. Jag klandrar inte bygget av den nya autostradan i Malmöhus län — jag har själv varit med om att tillstyrka det — men man får hoppas att dessa dyrbara vägbyggen inte utsträcker hur långt som helst.

Herr Elowsson behöver inte vara orolig när det gäller motionärernas förslag, det rör sig inte om några större belopp.

Men jag tror att rättvisekravet i detta fall är så starkt, att det inte kan hjälpas att man måste säga ifrån ganska kraftigt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 177, i anledning av väckt motion angående ordnandet av trafiken mellan Seskarö och fastlandet;

nr 178, i anledning av väckt motion om broförbindelse mellan Alnön och fastlandet; samt

nr 179, i anledning av väckta motioner om upptagande till förnyad prövning av anställningsformen för platsvakter vid statens järnvägar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om rätt för myndighet att ingå anslagskrävande förbindelser.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 180, i anledning av väckt motion angående Kungl. Maj:ts rätt att ingå förbindelser, som ej kunna infrias med anlåtande av anvisade anslag.

I en inom första kammaren av herr *Herlitz* väckt motion (I: 193) hade hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till bestämmelser som klargjorde, under vilka förutsättningar förbindelser finge ingås, som ej kunde infrias med anlåtande av anvisade anslag.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionen I: 103 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr *HERLITZ* (h): Herr talman! Om det vore så som utskottets förutsätter — att den i motionen behandlade frågan skall lösas av en nu pågående utredning — skulle jag inte ha tagit till orda

Om rätt för myndighet att ingå anslagskrävande förbindelser.

på detta stadium. Men jag är själv medlem av utredningen och kan på den tillämpa folkvisans ord: »I vänten mig sent, men jag kommer aldrig!» Vi kan inte vänta några snabba resultat av den pågående utredningen, och det gör att jag nu tar till orda i frågan.

Det spørsmål, som jag här tagit upp, är frågan om möjligheten för Kungl. Maj:t och myndigheter att ingå avtal och förbindelser av olika slag, som leder till en belastning av ett anslag, vilket ännu inte är beviljat. Självfallet är att myndigheterna inte får verkställa en *utgift* med anteciperande av ett kommande anslag. Men då uppstår frågan, om de får träffa ett *avtal*, som inte omedelbart innebär utgivande av pengar men som då det skall infrias innebär en belastning av ett anslag, som ännu inte är beviljat.

Ja, det förekommer ju ibland, att riksdagen ger uttryckliga bemyndiganden till ingående av sådana förbindelser. Det sker helt enkelt varje gång som vi beslutar inrättande av exempelvis en tjänst, eftersom det innebär att vederbörande myndighet får ikläda sig en förbindelse till tjänstemannen att år efter år utbetala lön till honom. Det sker vidare t. ex. genom de bekanta beställningsbemyndigandena som vi använder på försvarsväsendets område. Men går det för sig, om nu riksdagen inte på detta sätt har givit ett bemyndigande, att man genom att ingå förbindelse belastar kommande riksstaters anslag? På den punkten tror jag att vi alla, som har yttrat oss i detta ärende — både jag och remissmyndigheterna och utskottet — är ense om att det inte är riktigt. Om det inte finns något bemyndigande, skall inte Kungl. Maj:t och myndigheterna kunna binda staten för framtiden.

Nu är det mellertid fråga om, hur det förhåller sig i detta hänseende. Jag har för min del antagit, att det i närvarande stund syndas mot denna princip. Jag har utgått från att det lite varstans i statsförvaltningen förekommer, att det ingås avtal, som belastar ett anslag, vilket ännu inte har blivit beviljat. Me-

ningen med min motion har varit — det vill jag stryka under, eftersom det inte alls kommer fram i utskottsutlåtandet — att i den mån vi finner att, ett sådant behov i praktiken är för handen, skall det ges uttryckliga bemyndiganden därtill. Med så mycket större bestämdhet kan vi då eljest hävda den sunda principen: intet dylikt belastande utan ett riksdagens bemyndigande. Jag stryker under detta därför att riksräkenskapsverket och utskottet har framställt mig såsom alldeles särskilt intresserad av ett vittgående bemyndigande för Kungl. Maj:t och administrationen. Det är ett missförstånd.

Nu är emellertid frågan, om man i praxis bryter mot principen eller inte. Riksräkenskapsverket har därom ett mycket kategoriskt uttalande. Riksräkenskapsverket säger nämligen, att »några verkliga undantag från regeln att förbindelser, för vilkas infriande medel icke anvisats, ej får ingås utan riksdagens uttryckliga bemyndigande icke för närvarande förekommer». Jag må säga, att jag blev överraskad över detta yttrande. Inte för att jag har någon personlig erfarenhet av statens medelsförvaltning och vad därmed sammanhänger, men jag har nu verkligen en gång sysslat med rätt ingående vetenskapliga undersökningar på detta område, och därifrån kvarstår såsom ett raycket bestämt intryck, att det alltid har framhållits som ett naturligt förhållande, att myndigheterna till en viss grad måste räkna med att anslag skall beviljas undan för undan och att man inte kan säga någonting om att de i denna förväntan, om jag så får säga, drar växlar på framtiden. Det som för mig närmast aktualiserat frågan var för övrigt ett ståndpunktstagande från ett departement, som jag med avseende på ett alldeles särskilt anslag kom i beröring med. Där utgick man också från att denna möjlighet skulle finnas, fastän det inte uttryckligen hade sagts någonting om det. Jag tar ett annat exempel, ehuru av större storleksordning. Jag erinrar mig ett tillfälle, då konstitutionsutskottet år 1942 hade anledning att rikta en

Om rätt för myndighet att ingå anslagskrävande förbindelser.

anmärkning mot regeringen — jag stryker under det, ty majoritetsanmärkningar är ju inte så vanliga — för att regeringen hade ingått ett slags garantiavtal med vissa industrier utan att för ändamålet ha några medel anvisade. Konstitutionsutskottet återopade vid detta tillfälle just den princip, som jag nu hävdar. Men saken visar, att man i praktiken inte tagit den så allvarligt.

Vad jag alldeles särskilt i detta sammanhang vill återropa gentemot riksräkenskapsverkets allmänna karakteristik av läget är en på offentligt uppdrag verkställd utredning av två män, nuvarande expeditionschefen i finansdepartementet och en utomordentligt sakkunnig byråchef i riksräkenskapsverket. Denna utredning har sammanfattats i en bok med titeln Bestämmelser och praxis rörande stats budget. Jag vill i förbigående rekommendera alla riksdagsmän att ta del av vad den innehåller. Det heter där bland annat — jag nödgas läsa upp det ordagrant — på följande sätt: »Frånsett dessa av riksdagen reglerade bemyndiganden förekommer enligt praxis att myndigheterna i sin verksamhet måste ingå vissa förpliktelser som icke lämpligen kunna underställas riksdagen. Sålunda avslutas exempelvis hyreskontrakt för tider, som icke sammanfalla med statsregleringsåret. Myndigheterna måste vid ordnandet av den löpande verksamheten självfallet räkna med att deras verksamhet skall fortbestå och vidtaga de åtgärder som äro nödvändiga för dess kontinuerliga upprätthållande. Detta förutsätter att myndigheterna måtte ansvara för vissa utgifter som förfalla till betalning efter utgången av nästföljande statsregleringsår. I den mån detta avser ofrånkomliga löpande utgifter kan förfarings sättet icke föranleda någon erinran.» Ja, så skildrar dessa herrar hur det går till, och det är detta uttalande som är utgångspunkten för min framställning i motionen.

Jag vill också till sista påpeka att jag stötts i min uppfattning av statskontorets kategoriska uttalande, att syftet med den föreliggande motionen i och

för sig synes statsutskottet »angeläget»; sedan kommer endast en hänvisning till den utredning, som jag nyss talade om.

Nåja, herr talman, om nu, trots allt vad som pekar i annan riktning, riksräkenskapsverket har rätt, är ju allt gott och väl. Jag kunde visserligen önska att utskottet litet tydligare hade sagt ut den väsentliga principen: inga åtaganden, inga förbindelser utan stöd av anslag eller uttryckliga bemyndiganden! Men jag får väl anta att det är ungefär detta som utskottet har menat, och jag anser att det är av positivt värde att detta framgår som resultat av denna motions behandling.

Men man kan stanna vid detta resultat endast under den förutsättningen, att det verkligen iakttages, att på detta område inte utvecklas och fortbestår på administrativt håll en praxis i strid med vad nu har sagts. Är det så, att det visar sig att praxis fortfarande utvecklas i strid med de grundsatser jag här har hävdad, får man tänka på att antingen gå rigoröst fram emot denna praxis och se till att begränsa den, eller också — och jag måste bekänna att jag fruktar att denna väg måste beträdas — får man kanske konstatera på en eller annan punkt, att här ändock finnes praktiska skäl som talar för att en statlig myndighet liksom en enskild person skall kunna binda sig ett litet, litet stycke i framtiden. I sådana fall får man låta sig angeläget vara att utverka för sådant ändamål erforderliga bemyndiganden från riksdagens sida.

Jag har naturligtvis inte något yrkande, ty av hela det resonemang, som här förts, framgår som sagt att man i princip ser saken på samma sätt som jag. Jag vill bara uttala den önskan, att detta spørsmål, som inte är alldeles oviktigt, i fortsättningen blir föremål för uppmärksamhet. Om det finns några statsrevisorer här i salen, skulle jag vilja till dem uttala den tanken, att detta möjligen kunde vara ett ämne, som kunde bli föremål för statsrevisionens intresse.

Herr HESSELBOM (s): Herr förste vice talman! När utskottet haft att be-

Om rätt för myndighet att ingå anslagskrävande förbindelser.

handla herr Herlitz' motion, har vi haft till förfogande det material, som motionären lagt fram, och vidare det material, som lagts fram i yttrandena från statskontoret, riksräkenskapsverket och 1950 års budgeträttskommitté.

Utskottet har hänvisat till att denna fråga för närvarande är föremål för utredning av budgeträttskommittén. Herr Herlitz gör gällande att så inte är förhållandet. Att statsutskottet kommit till sin slutsats, beror på det uttalande som statskontoret har gjort. Statskontoret säger nämligen i sitt yttrande att denna kommitté vid följörandet av sitt uppdrag uppenbarligen måste upptaga jämväl den i nu föreliggande motion behandlade frågan. Vi har utgått ifrån, att statskontoret väl känt till direktiven och denna utrednings arbete och att ämbetsverkets ord var att lita på i detta sammanhang. Vad som skall anses omfattas av budgeträttsutredningens direktiv, får väl herr Herlitz söka klara upp med Kungl. Maj:t.

Rent sakligt ser vi nog inom statsutskottet ganska restriktivt på att vägar öppnas som skulle ge Kungl. Maj:t eller myndigheterna möjlighet att ingå förpliktelser utan riksdagens medgivande. Sådana förbindelser har visserligen ingåtts, men då har riksdagens medgivande inhämtats, och Kungl. Maj:t har fått bemyndigande exempelvis att lägga ut beställningar för försvaret. Jag tror inte att i varje fall statsutskottet med någon större glädje sett denna utveckling, då utfästelser gjorts som kommer att belasta kommande budgetår. Det har givetvis inneburit större svårigheter att över huvud taget överblicka den statsfinansiella utvecklingen, när hänsyn till dessa i förväg gjorda bemyndiganden måst tagas vid statsregleringen.

I sitt anförande säger motionären att han för sin del inte är intresserad av en allmän utvidgning i berörda avseende eller att man skulle ge Kungl. Maj:t eller myndigheterna ökad möjlighet att åta sig sådana förpliktelser som det här gäller. Jag vill försäkra herr Herlitz att inte heller statsutskottet är intresserat. Vad motionären säger sig syfta till är

att utverka ett beslut av riksdagen som klargör, hur det förhåller sig i dessa avseenden, och han gör då gentemot riksräkenskapsverkets påstående gällande, att grundlagen inte följes, när vissa myndigheter trots förbud åtar sig sådana förpliktelser. Jag vill inte yttra mig, om herr Herlitz eller riksräkenskapsverket har rätt — det får bli en sak som det närmast ankommer på konstitutionsutskottet att söka utreda. Statsutskottet har emellertid för sin del kommit till den slutsatsen, att det inte finns någon anledning för riksdagen att ta initiativ i denna fråga. Skulle Kungl. Maj:t av praktiska skäl finna det nödvändigt med en annan ordning, bör det ankomma på Kungl. Maj:t att ta initiativet och hos riksdagen begära en sådan utvidgning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr HERLITZ (h): Vad herr Hesselbom nyss sade föranleder inte någon erinran på någon punkt för min sida. Jag bara konstaterar, att vi ser saken på precis samma sätt.

Jag vill särskilt stryka under, att då herr Hesselbom talar om att statsutskottet är intresserat av och håller styvt på att myndigheterna inte skall ingå förbindelser utan riksdagens avgörande, att han då — det vet herr Hesselbom mycket väl — talar ur mitt hjärta också. Jag tror att debatten har varit till någon nytta på så sätt att den klargjort, att man på skilda håll ser saken på detta sätt.

Jag begärde ordet för att nämna en sak om den pågående utredningen. Det är självklart att jag, som en gång i världen — det var för tio år sedan — tog initiativet till utredningen, har varit mycket intresserad av den. Den har verkligen legat mig varmt om hjärtat. Det har kanske litet då och då framgått av mitt riksdagsarbete, att jag är angelägen att försöka åstadkomma klarhet på en del punkter, där vårt budgetväsen svävar i ett visst dunkel. Jag har därför varit utomordentligt angelägen om att kommittén skulle komma till ett resultat.

Ang. upphävande av förordningen om värdering av varulager vid taxering m. m.
 Vad jag nödgats meddela är bara att jag inte tror på möjligheten av ett sådant resultat.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 181, i anledning av väckta motioner angående omprövning av räntan på ur statens pensionsfonder beviljade äldre lån med särskilt höga räntesatser, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 59, i anledning av väckt motion angående skattelättnader vid avveckling av vissa fastighetsföreningar, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. upphävande av förordningen om värdering av varulager vid taxering m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 19 december 1952 (nr 755) med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt, jämte en i ämnet väckt motion.

I en den 2 oktober 1953 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 233, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 19 december 1952 (nr 755) med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt.

Till utskottets behandling hade hänvisats den i anledning av propositionen väckta motionen I: 509 av herr *Ola Persson* m. fl., vari hemställdes, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition

nr 233 och att följaktligen förordningen den 19 december 1952 med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt måtte sättas i kraft.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 233 samt med avslag å motionen I: 509 av herr *Ola Persson* m. fl., antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående upphävande av förordningen den 19 december 1952 (nr 755) med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt.

Herr **PERSSON, OLA** (k): Herr talman! I anledning av Kungl. Maj:ts proposition har jag väckt en motion med yrkande om avslag på propositionen. Yrkandet innebär att förordningen den 19 december 1952 med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt skall sättas i kraft.

Inskränkningen i värderingen av varulager har varit ett komplement till bestämmelserna om investeringsavgift. Givetvis har bestämmelserna varit ett bräckligt instrument när det gällt att få fram en verklig lagerökning. Lagen avsågs att ha den verkan, att den skulle försvåra för företagen att undandraga sig vanlig vinstbeskattning.

Riksdagen beslutade år 1952, att bestämmelserna om varulagervärdering icke skulle tillämpas på lagerökningar under år 1952. Regeringen framhöll då i sin proposition, att det skulle medföra att ett visst bortfall av skatteunderlag skulle bli ofrånkomligt.

I den föreliggande propositionen nr 233 om lagens slopande för lagerökningar under år 1953 upprepas, att ett visst bortfall av skatteunderlag, som ej närmare låter sig beräknas, kommer att inträda.

Detta har varit den direkta anledningen till vår motion. Ett upphävande av

Ang. upphävande av förordningen om värdering av varulager vid taxering m. m. bestämmelserna om begränsning i rätten till fri lagervärdering skulle betyda ett minskat skatteunderlag. Lagens upphävande medför således förluster för det allmänna och ökade vinster för företagen — det är det enda som är helt säkert.

Vi har sett detta mot bakgrunden av de utredningar och förklaringar från regeringens sida som är inriktade på att skapa nya och kännbara skatter, även indirekta skatter som är knutna till allmänhetens konsumtion. Det har därför framstått som utmanande att slopa en skatt, som har tillkommit under en utpräglad vinstkonjunktur för företagare och bolag, men som av skilda anledningar icke har blivit satt i funktion, samtidigt som nya indirekta skatter planeras, vilka kommer att hårdast drabba de lägre inkomsttagarna.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till vår motion nr 509 i denna kammare.

Herr SJÖDAHL (s): Herr talman! Jag kan inte finna annat än att herr Ola Perssons resonemang i denna fråga vilar på en rad missuppfattningar om vad denna lagstiftning egentligen har inneburit. Den tillkom ju för att man i ett visst läge skulle söka att förhindra spekulativa lagerökningar. Den har alltså från början inte varit avsedd för något egentligt fiskaliskt syfte, även om den givetvis skulle få vissa fiskaliska efterverkningar. Så är det ju med alla begränsningar av en fri avskrivningsrätt, men syftet var som sagt inte att skaffa staten pengar. Syftet var i stället att begränsa en befarad fortsatt vinstkonjunkturs inflatoriska tendenser. Det var vad som föranledde denna lagstiftning. Den var ursprungligen antagen att gälla för beskattningsåren 1952 och 1953, men den upphävdes för året 1952 av den anledningen, att man inte då kunde iaktta några spekulativa lagerökningar. Man visste däremot, att vissa lagerökningar hade skett och att dessa hade skett därför att man inom en del industrier, kanske närmast inom skogsindu-

strierna, hade tillverkat på lager för att sysselsätta arbetskraften. Ett så vettigt syfte för en lagerökning ansågs inte böra extrabeskattas — vilket jag tycker att herr Ola Persson borde kunna förstå och värdera.

Hur ligger det då till i år med den här saken? Jag vill villigt erkänna, att det är mycket svårt att beräkna och värdera just lagrens storlek inom vårt land. Om det är något som är svårt att statistiskt beräkna, är det just detta. Men om herr Persson hade studerat konjunkturinstitutets höstrapport, så hade han där kunna finna att alla tecken tyder på att inte någon lagerökning har skett. Man räknar t. ex. i denna rapport med att inom skogsindustrien de tidigare onormalt stora lagren av skogsprodukter redan vid årets slut skall vara nere i normal nivå. Där finns alltså i stort sett ingenting att beskatta. Inom textilindustrien har man minskat lagren, och inom verkstadsindustrien har vissa lager gått upp och andra gått ned i storlek. De som har gått ned gäller sådana varuslag beträffande vilka man, om lagerhållningen gått åt motsatt håll, kunde ha trott att någon spekulation hade förelegat — det gäller exempelvis råvaror och bränslelager — medan däremot lagren av färdigvaror har ökat. Jag tycker att det är erkännansvärt, om den industri, vars verksamhet i detta läge är utsatt för en viss påfrestning, i någon mån ökar sitt lager för att därigenom kunna sysselsätta sin arbetskraft.

När herr Ola Persson nu får dessa upplysningar, tycker jag att han bör förstå, att han varit ute i fullständigt ogjort väder.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i detta ärende.

Herr PERSSON, OLA (k): Herr talman! Jag har ju anfört som skäl för motionens tillkomst, att när man nu är benägen att upphäva denna lag, innan den skall tillämpas vid 1954 års taxering, så konstaterar man samtidigt i Kungl. Maj:ts proposition att ett bortfall av skatteunderlag kommer att ske. Den sa-

Ang. godkännande av Genève-konventionerna om skydd för krigets offer.

ken är alldeles uppenbar, och mot den bakgrunden har jag tidigare sagt, att det verkar närmast utmanande att nu slopa denna anordning och samtidigt behöva med ljus och lykta leta efter möjligheter att skaffa nya skatteobjekt. Man borde åtminstone låta lagstiftningen gälla, tills man fått någonting mera effektivt än för närvarande. När man talar om att man ur kommunalskattelagens synpunkt på detta problem räknar med en bokföringsmässig värdering av varulagren, så är det naturligtvis ett mycket tånjbart begrepp, och vi förstår väl alla här, att en sådan värdering av varulagren egentligen är en säkerhetsventil för företagarerna. Innan man fått fram några andra bestämmelser för värderingen, borde man ju kunnat låta nuvarande bestämmelse om inskränkning i varulagervärderingen gälla. Man bör söka få fram någon garanti för hur bestämmelsen bör vara för att värderingen skall gå rättvist till.

Jag har alltså sagt att lagen som sådan är ett svagt och bräckligt instrument att begagna för att kunna få fram de egentliga lagervärdena, men den har ändå inneburit ett försök, som borde kunna fortsättas över nästa taxering.

Herr SJÖDAHL (s): Herr talman! Det är tämligen uppenbart, att även om man konstaterar att i stort sett ingen lagerökning har skett utan snarare tvärtom, så kan det vid vissa företag ha ägt rum någon lagerökning, och därigenom skulle ett visst skatteunderlag bortfalla. Men att det måste vara synnerligen obetydligt, är tämligen klart efter alla de undersökningar som gjorts. Om man, som fallet är t. ex. inom verkstadsindustrien, i någon utsträckning har ökat lagren av färdigvaror, så har man gjort det för att kunna sysselsätta arbetskraften. Sedan skulle staten komma och beskatta denna lagerökning, som är socialt fullt motiverad, någonting som herr Ola Persson, jag konstaterar det, fortfarande inte begriper ett dyft av.

Vidare skulle jag vilja säga, att denna beredskapsåtgärd var avsedd för inneva-

rande år. Den gäller alltså inte för beskattning under följande beskattningsår — för åren 1954, 1955 eller vilka år det nu må vara. Där gäller det att undersöka de behov, som kan finnas av eventuellt ökade skatter, varom vi för närvarande inte vet någonting. Här i kammaren sitter nu en man, som vet mycket mer om det än vad vi gör. Men det är en fråga, varom diskussion får tas upp vid nästa års riksdag. Då får vi mötas, herr Ola Persson, och diskutera den saken.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av väckta motioner angående domarpersonalens rekrytering och anställningsförhållanden, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. godkännande av Genève-konventionerna om skydd för krigets offer.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Genève-konventionerna den 12 augusti 1949 angående skydd för krigets offer.

Genom en den 30 januari 1953 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 37, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för samma dag, äskat riksdagens godkännande av följande vid konferensen i Genève för utarbetande av nya konventioner till skydd

Ang. godkännandet av Genève-konventionerna om skydd för krigets offer.

för krigets offer den 12 augusti 1949 avslutade överenskommelser, nämligen Genève-konventionen angående förbättrande av sårades och sjukas behandling vid stridskrafterna i fält, Genève-konventionen angående förbättrande av behandlingen av sårade, sjuka och skeppsbrutna tillhörande stridskrafterna till sjöss, Genève-konventionen angående krigsfångars behandling och Genève-konventionen angående skydd för civilpersoner under krigstid.

Med förmälan, att utskottet vid ärendets behandling icke funnit anledning till erinran mot berörda överenskommelser, hade utskottet i det nu föreliggande utlåtandet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till förevarande proposition, meddela av Kungl. Maj:t äskat godkännande av ifrågavarande överenskommelser.

Herr BRANTING (s): Herr talman! Första lagutskottet har ju varit fullt enligt i detta ärende. Några reservationer föreligger inte, och utskottets utlåtande går kort och gott ut på ett tillstyrkande av bifall till den kungl. propositionen.

Jag skulle i alla fall vilja tillåta mig några anspråkslösa ord angående detta i grund och botten mycket stora och viktiga ärende. Saken rör som synes fyra Genèvekonventioner. Den första avser sårades och sjukas behandling vid stridskrafterna i fält. Den andra avser motsvarande frågor beträffande sjökriget. Den tredje konventionen berör krigsfångars behandling, och den fjärde berör skydd för civilpersoner under krig.

Jag måste säga att man får det intrycket att det är någonting både patetiskt och paradoxalt med dessa hjälplösa försök att »humanisera» kriget, samtidigt som kriget blir alltmera förfärligt. De föreliggande konventionerna markerar på en gång ett framsteg och en tillbakagång. De markerar ett framsteg, enligt mitt sätt att se, så till vida att man preciserar mycket noga, hur det skall förfaras i vissa angivna fall beträffande de nu angivna kategorierna av krigets

offer. Det är möjligt att dessa preciseringar kommer att lända till nytta. Man får hoppas det, och för min del ser jag saken så, att bestämmelserna i konventionerna *kan* bli till stöd för militära befälhavare, som personligen har den inställningen, att de under krigföringen vill gå fram så human som möjligt, kanske i viss motsats till kamrater eller chefer som är mera hårdhänta. Men å andra sidan kan man inte undgå att i detta sammanhang observera, att här har skett en ganska fruktansvärd tillbakagång i fråga om hela vårt sätt att se på civilisationen och humaniteten när det gäller krigföringen. Vad som *har* gällt i dylika avseenden gäller inte längre. Det har blivit döda bokstäver. Det har funnits Genèvekonventioner och överenskommelser i Haag som förbjudit och stämplat såsom barbariskt exempelvis användande av s. k. dumdkulor, d. v. s. kulor som utvidgar sig, när de kommer in i människokroppen. Vidare har användandet av de lömska undervattensminorna fördömts. Det har ansetts vara oriktigt och omöjligt för civiliserade stater att militärt angripa orter, som inte reser något militärt motstånd. Man införde till och med på sin tid förbud emot den krigföringsmetod som går ut på att från luften släppa ner explosiva projektiler. Detta var den s. k. ballongkonventionen. Allt det där har sedan — inte formellt — satts ur kraft men man har sett så på saken, att eftersom de krigförande hänsynslöst har åsidosatt bestämmelserna, anses dessa inte längre vara gällande!

Jag begärde ordet närmast med tanke på den av dessa konventioner som berör visst skydd för civilbefolkningen eller rättare sagt vissa kategorier av civila personer. Det gäller egentligen två kategorier, nämligen dels utländska medborgare som råkar befinna sig inom ett område, vilket är ockuperat av den ena krigförande makten, dels civil befolkning som befinner sig i händerna på en ockuperande makt. Man har gått in för vissa bestämmelser, i och för sig mycket bra, för hur det skall förfaras i dessa situationer. Å andra sidan kan man ju

Ang. godkännande av Genève-konventionerna om skydd för krigets offer.

knappast undgå att tänka på att just civilbefolkning, som befinner sig i det olyckliga läget att den vistas inom ett område som är ockuperat av fienden, kan bli utsatt för de mest förfärliga terroråtgärder, inte av den ockuperande makten, utan kanske av sina egna landsmän eller av den makt som i sinom tid måhända skall befria landet. Det finns många exempel på den saken från det sista kriget. Jag tar ur högen den olyckliga staden Caen i Frankrike som under många år befann sig i tysk besittning. Sedan tyskarna fullständigt hade dragit sig tillbaka och utrymt staden, utsattes denna, enligt uppgifter som jag har från första hand, för ett fruktansvärt bombardemang, vilket lade hela staden i grus och aska och naturligtvis utan åtskillnad dödade män, kvinnor och barn. Här gällde det alltså en civilbefolkning som enligt vad man trodde befann sig i den ockuperande maktens hand men som naturligtvis inte reste något som helst motstånd mot de framryckande engelsk-amerikanska trupperna.

Vad vi över huvud taget kommer att tänka på i detta sammanhang är givetvis framträdandet av atomvapnet. Nu säges det i den kongl. propositionen, att 1949 års genèvekongress inte hade att behandla frågan om skyddet för civilbefolkningen vid krig i dess helhet. Bl. a. föll frågan om användande av »stridsmetoder» o. d. utanför dess handläggning. Med dessa ord avser man förklara att de här föreliggande konventionerna inte behandlade t. ex. frågan om atomvapnen. Nå, det fanns ju politiska skäl för den saken, men man kan ändå inte riktigt säga att frågan om »stridsmedlen» inte hör hit. Ty om vi går vidare i texten och ser på nästa ärende på föredragningslistan, nämligen förslag om viss ändring av den svenska strafflagens 27 kap. 11 §, så finner vi där bestämmelsen, att den som genom användande av stridsmedel, ägnat att förorsaka onödigt lidande, förfar på sätt som står i strid mot gällande avtal eller eljest mot folkrätten, blir skyldig till straff. Hans förfaringssätt betecknas som kriminellt. Vi har alltså, om man nu

skall behöva säga det, även formell täckning för att i detta sammanhang en smula beröra det stridsmedel som kallas för atomvapnet.

Jag hörde i går kväll en utrikespolitisk kommentator från Växjö, som framförde den blåögda förhoppningen att det i ett kommande krig kanske kommer att gå på samma sätt som under det sista kriget, där man i alla fall icke tillgreps *giftgaserna*. Den förhoppningen kan man ju lysa, men den synes mer och mer verklighetsfrämmande, allteftersom man följer utvecklingen av vad som sker på detta område.

Tidningen Expressen talade i en ledare för ett par dagar sedan om dessa ting och framhöll, hurusom det nu inte längre är fråga bara om jättestora atombombardemang från luften — man har ju nu perfektionerat vapnet därhän, att man kan använda det i projektiler avskjutna från kanoner och i s. k. V-vapen och dylikt. Jag antar att vi alla observerade, att en medlem av den amerikanska regeringen för inte så länge sedan yrkade på att Förenta staterna skulle avge en officiell förklaring, att atomvapnet *kommer* att sättas in med hela sin styrka i händelse av krig, vare sig Förenta staterna blir angripet eller något angrepp äger rum mot någon med dem samverkande stat. Vederbörande ansåg, att det var bäst att säga ifrån den saken från början.

Vi såg också för någon tid sedan ett tidningsmeddelande — jag känner inte till saken närmare — att herr *Sandler* som svensk representant i Förenta Nationernas politiska utskott tog upp frågan om atomkontroll och, om jag refererar rätt, underströk att denna angelägenhet ingalunda bör förbehållas bara de stora makterna, ty även de små nationerna och de s. k. neutrala har här de allra starkaste intressen att bevaka. Jag för min del tycker, att det var tacknämligt att herr Sandler — såsom jag antar i fullt samförstånd med herr utrikesministern — gjorde denna framstöt. Jag har från denna plats och vid detta tillfälle bara velat stryka under, att det för oss och för alla folk, större eller mindre,

Ang. översyn av bestämmelserna om kioskhandeln m. m.

är ett livsintresse att man återupptar diskussionen om förbud mot eller kontroll över atomvapnets användning eller, klarare sagt, att man kriminaliserar användandet av atomvapnet. Det gläder mig, att herr utrikesministern är här, och jag är övertygad om att han delar dessa synpunkter. Att diskutera denna sak är ju ingalunda någonting som böi förbehållas stormakterna, utan tvärtom bör en samlad opinion från alla länder i hela världen *trycka på* för att få till stånd ett beslut som — det må sen i praktiken få vilket värde som helst — i alla fall nu förklarar det vara kriminellt och folkrättsstridigt att använda atomvapen.

Jag har blott velat säga dessa ord, herr talman, vid detta tillfälle. För övrigt ber jag givetvis att få yrka bifall till utskottets hemställan, men i en stark känsla av att vi här — när vi inför alla dessa detaljbestämmelser om »humanisering» av kriget — är i färd med att sila mygg och svälja kameler.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu förredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 1 och 27 kap. strafflagen, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. översyn av bestämmelserna om kioskhandeln m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av väckta motioner angående en översyn av butikstängningslagens bestämmelser om kioskhandeln m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 305 i första kammaren av herr *Hällgren* och fru *Wallentheim* samt nr 398 i andra kammaren av fru *Löfqvist* m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om att vid översyn av butikstängningslagen eller övervägande av andra lagstiftningsåtgärder på näringslivets område hänsynstagande måtte ske till innehållet i motionerna och framläggande för riksdagen av de förslag, som härav kunde föranledas.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 305 och II: 398, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Fru **WALLENTHEIM** (s): Herr talman! De partiellt arbetsföras vilja och förmåga till arbete behöver på allt sätt uppmuntras och utnyttjas. Vi är väl alla överens om att detta är ett betydande samhällsintresse, allmänmänskligt och samhällsekonomiskt. Kommittén för partiellt arbetsföra liksom 1947 års butikstängningssakkunniga har ju omfattat samma synpunkter. Också departementschefen underströk kraftigt i sin proposition år 1948 om butikstängningslagen, att socialvårdssynpunkterna borde beaktas vid konkurrens om kioskrätigheterna.

År 1948 tillförde andra lagutskottet debatten ytterligare en synpunkt, den nämligen att försäljning från kiosk ofta skedde på ett sätt som innebure slöseri med fullt arbetsför arbetskraft. Utskottet stannade emellertid vid att uttala en förväntan att kommunerna vid upplåtelse av allmän mark för kioskhandel liksom vid yttranden angående öppethållande skulle komma att beakta de partiellt arbetsföras intresse och försörjningsförmåga. Man byggde sedan på att kommunerna skulle utnyttja sina förbehållsmöjligheter till de partiellt arbetsföras fördel vid upplåtelse till storföretagare på området, exempelvis Svenska pressbyrån, och man byggde också på de uttalanden om förstäelse för och positiv inställning till samhällsintresset som på denna punkt hade gjorts från dessa företagares sida.

Ang. översyn av bestämmelserna om kioskhandeln m. m.

I föreliggande utlåtande har andra lagutskottet funnit att förväntningarna i fråga om kommunerna i stort sett har infriats och framhållit att Svenska pressbyrån i sin tjänst har ett antal partiellt arbetsföra människor. Andra lagutskottet framhåller för sin del att utvecklingen synes gå i önskad riktning. Utskottet finner följaktligen inga motiv till en omprövning av gällande lagbestämmelser rörande näringsfriheten på detta specialområde föreligga.

Jag har tyvärr skäl att tro att utvecklingen inte riktigt blir den önskade, samhällsligt sett. Jag vet mycket väl att många kommuner bedriver en vidsynt och socialt inriktad politik i denna fråga. Men fall finns också som visar på motsatsen. Sålunda använder många kommuner ett anbudsförfarande vid upplåtande av allmän mark för kioskhandel och låter de rent ekonomiska intressena bli utslagsgivande vid anbuds antagande. Det förefaller mig alldeles uppenbart att de partiellt arbetsföras utsikter att hävda sig i den konkurrensen är ganska minimala. Det förekommer också att exempelvis Svenska pressbyrån — kanske också andra — erbjuder kommunerna förmåner i samband med kiosks uppförande och utformning, förmåner som har utgjort en lockelse för kommunerna och bestämt deras handlingsätt. En partiellt arbetsför, som har varit medsökande, har då kanske blivit ställd utan varje möjlighet att förvärva kioskrättighet eller plats att uppställa kiosk, eller också har man anvisat honom en mindre lönande plats för verksamheten.

För min del tycker jag att man kan ställa sig tveksam till om ett sådant tillvägagångssätt från kommunernas sida ens samhällsekoniskt sett är särdeles välbetänkt. Senast i dag har jag fått en redogörelse för hur en partiellt arbetsför i Stockholms län, en person som har ganska stor familj och som har uppburit invalidpension, med kommunens och landstingets hjälp fått överta en kioskrättighet och därigenom fått en tryggad försörjning för sig och sin familj. Invalidpensionen är indragen, och alla skäl

för sociala hjälpinsatser har bortfallit. Jag vågar för min del tro att den samhällsekonomiska vinst, som man gör genom ett sådant förfarande, är betydligt större än den vinst, som man eventuellt kan göra genom att anta ett av ett storföretag givet anbud på upplåtelse av mark för kiosk.

Nog tror jag att en vägledande sats i lagtexten av innehåll, att partiellt arbetsför bland flera kompetenta sökande bör ges företräde, vore motiverad, om man verkligen önskar bereda de partiellt arbetsföra försörjning och produktionsmässigt vill utnyttja den arbetskraft som de representerar. Något sådant behövs för att det inte på många håll skall stanna vid enbart deklARATIONER, utan verkligen blir praktisk politik. Den positiva inställning till de partiellt arbetsföras problem, som storföretagarna på området har betygat och som andra lagutskottet förlitar sig på, har jag för min del inte lika stor tilltro till. Av 2 400 anställda inom Svenska pressbyråns kioskrörelse är 175 partiellt arbetsföra. Den siffran tycker jag inte är särskilt imponerande. Deras anställningsförhållanden är också osäkra. Svenska pressbyrån har inte alltid visat omsorg om och förståelse för den arbetshämmade arbetskraften, när den har förmåtts överta sådan arbetskraft vid överlåtelse av kioskhandel. Man har tvärtom flera gånger haft anledning att efterlysa en sådan positiv inställning. Sitt intresse inom kioskhandeln, som verkligen är mycket betydande — omsättningen vid kioskerne uppgick 1951—1952 till drygt 250 miljoner kronor — bevakar Svenska pressbyrån på ett sätt som ter sig minst sagt anmärkningsvärt. Jag har belägg för att partiellt arbetsföra och andra i liknande försörjningsläge, som driver kioskrörelse, utmanövreras genom påtvingade förhandlingar som ofta har karaktären av hot. När Svenska pressbyrån i sitt remissyttrande tillbakavisar varje antydning om att den ådagalägger vissa monopolistiska strävanden, synes mig detta mot den här angivna bakgrunden inte vara riktigt övertygande.

I ett flertal fall förekommer det ock-

Ang. översyn av bestämmelserna om kioskhandeln m. m.

så, att partiellt arbetsföra, som fått länsstyrelsens tillstånd att i sin kiosk försälja tidningar och tidskrifter, får sin ansökan till Tidningsutgivareföreningens kommissionärsnämnd om att få försälja vissa pressalster avslagen. Den saken förefaller egendomlig, då det flera gånger har hänt att sådant tillstånd sedan utan vidare lämnats till Svenska pressbyrån när den öppnar kiosk några meter ifrån den kiosk, vars innehavare har förvägrats försäljningsrätten.

Herr talman! Jag har tacksamt noterat andra lagutskottets välvilliga skrivning i sak, men jag har ändå inte velat avstå ifrån att här knyta några reflexioner till denna fråga. De partiellt arbetsföras sysselsättningsmöjligheter är ett stort och ett svårt problem, och det blir ju, som alla vet, större och allvarligare i tider av åtstramad konjunktur. Vi har inom våra arbetsmarknadsorgan investerat stora pengar, och organen ger oss många bevis på energiska ansträngningar att komma dessa arbets sökande till hjälp. Vilken effekten av dessa pengar och ansträngningar skall bli, beror till stor del på kommunerna, och jag vågar därför härifrån vädja till våra kommunalmän att anlägga de synpunkter i dessa olika sammanhang som i möjligaste mån tillvaratar de partiellt arbetsföras intressen, och jag uttalar en förhoppning att de synpunkter som i motionen framförts, trots andra lagutskottets uppfattning att de inte direkt är motiverade, ändå i olika sammanhang måtte vinna beaktande.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr NORMAN (s): Herr talman! Fru Wallentheim har på ett riktigt sätt refererat andra lagutskottets inställning till det sammanhang som här kan skådas mellan vad som är stadgat i butiksstängningslagen och de partiellt arbetsföras intressen och över huvud taget samballets intressen att tillgodose de partiellt arbetsföras möjligheter att skaffa sig en egen, mer eller mindre självständig försörjning. I det fallet råder sålunda inte några motsättningar emel-

lan oss två. Motsättningarna gör sig gällande i fråga om förhoppningarna vad beträffar framtiden.

Utskottet har stött sina förhoppningar och sitt uttalande i det avseendet framför allt på en redogörelse som kommit från arbetsmarknadsstyrelsen, som har införskaffat upplysningar ifrån samtliga länsarbetsnämnder om hur samarbetet mellan de kommunala myndigheterna och arbetslöshetsnämnderna går till när det är fråga om att bereda arbetsmöjligheter för de partiellt arbetsföra. Det är alldeles påtagligt att där finns en intressegemenskap av stora mått. Jag har i min hand ett maskinskrivet aktstycke på 16 sidor, i vilket länsarbetsnämnd efter länsarbetsnämnd konstaterar, att kommunerna är mycket intresserade för de partiellt arbetsföras intressen när det gäller upplåtelse av mark och tillstyrkande av tillstånd för kioskhandels bedrivande utöver den vanliga butiksstängningstiden.

Beträffande önskemålet att man skulle genom en skärpning av butiksstängningslagen bättre än hittills kunna beakta de partiellt arbetsföras intressen i detta fall, är nog andra lagutskottet av den bestämda meningen att det inte är lämpligt att i lagen gå längre än vad som har blivit utsagt i motiven under förarbetena till lagen. Man kan inte i lagen skriva in ett monopol för en viss grupp av människor, även om det är aldrig så behjärtansvärt att de får sina möjligheter tillgodosedda.

Vad så beträffar de andra synpunkter, som fru Wallentheim här framfört, har utskottet funnit, att det är mycket där som inte hör samman med butiksstängningslagen. Vi har nog beaktat vad som framförts i motionerna och i det övriga material som kommit utskottet till handa ifrån samma intressehåll, som motionerna emanerar ifrån, och även ifrån andra intressehåll i detta avseende.

Ärendet har varit rätt uppmärksammat, och utskottet har haft uppvaktningar från jag tror samtliga parter som här kan ha något intresse, och det är ganska självklart att de har litet olika uppfattningar. Bakom det primära önskemålet

Ang. översyn av bestämmelserna om kioskhandeln m. m.

att tillgodose de partiellt arbetsföras behov ligger nog, efter vad jag kan förstå, också ett mera allmänt intresse från en viss grupp näringsidkare att få möjligheter till ett större livsrum. De små kioskhandlarna känner sig trängda av storföretagarna och ibland också trängda av kommunerna, när dessa i sin strävan att tillgodose de partiellt arbetsföras intressen kanske går emot ett önskemål från en privat företagare att fritt inom lagens gränser få utöva sin näring. Då är ju problemet överflyttat på ett annat plan än det här närmast är fråga om, nämligen de partiellt arbetsföras intressen, och andra lagutskottet har nog den bestämda meningen, att man inte skall söka komma till rätta med sådana förhållanden inom ramen för en lagstiftning, som är begränsad till tiderna för butikernas öppethållande och mängden av de varor som där får säljas.

Efter vad jag kan förstå är det i en del fall berättigat att reagera emot de erinringar som blivit gjorda. Jag har liksom fru Wallentheim fäst mig vid att Tidningsutgivareföreningens kommissionärnämnd begränsat vissa mindre kioskägares möjligheter att få tillgång till tidningar och tidskrifter, men jag tror nog att det ur affärssynpunkt är en fullt berättigad synpunkt, som gjort sig gällande därvidlag. Kioskägarna har reträtt på alla sådana varor. Leverantörerna har då naturligtvis ett visst intresse av att det inte blir för mycket i retur, och deras ståndpunkt kan därför vara motiverad. Å andra sidan tycker jag att det ligger i näringsfrihetens principer att inte åstadkomma någon konkurrensbegränsning på det angivna sättet. Skulle speciella missförhållanden visa sig föreligga, tycker jag att detta närmast är en fråga, som det nystartade näringsfrihetsrådet bör intressera sig för. Möjligheten att åstadkomma något slags rättelse eller bättre förhållanden genom ändring av butiksstängningslagen tror jag inte på. Jag finner inte heller den vägen lämplig, och jag tror att utskottets ledamöter är eniga med mig på den punkten.

Jag tycker att frågan nu ligger så till, att vi bör vänta och se. Jag skall inte här diskutera om Pressbyråns övermakt i det här avseendet. Vi har fått en ganska klar bild av hur det ligger till genom att vi har fått besked från olika håll. Att bara ensidigt studera vad som framkommit från det ena hållet klargör inte de detaljspörsmål som här föreligger. Men det är, som jag ser frågan, en i detta sammanhang ovidkommande sak. Jag kan därför instämma i fru Wallentheims förhoppning om att det i fortsättningen skall utveckla sig på samma sätt som hittills, så att de människor som närmast har behov av socialt stöd för att klara sig får de möjligheter som kan yppa sig när det gäller kommunernas inflytande på denna fråga. Även om en och annan privatföretagare då kommer att känna sig trängd, tror jag nog att det är riktigt, att den kommunala överblicken och bestämmanderätten i det här fallet mer och mer får göra sig gällande, fast naturligtvis icke under annan förutsättning än att de syftar till att tillgodose sociala behov. Jag har alltid reagerat emot när kommunerna vill driva geschäft med markupplåtelse eller tillståndsgivande och dra ekonomiska fördelar därav. Det hoppas jag skall mer och mer försvinna, i den mån detta spörsmål mer och mer blir en kommunal angelägenhet.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr HÄLLGREN (s): Herr talmän! Jag skall inte hålla något längre anförande, ty jag förstår att kammarens ledamöter väntar på nästa ärende på föredragningslistan, nämligen det som rör högertrafiken.

Som medmotionär skulle jag kunna instämma med fru Wallentheim, när andra lagutskottets ordförande säger, att rapporterna från länsarbetsnämnderna talar om en lovvärd sysselsättning av partiellt arbetsföra och hon påpekar att dessa rapporter inte är enstämmiga, ehuru tendensen går i den angivna riktningen. Det har förekommit fall, då

Ang. översyn av bestämmelserna om kioskhandeln m. m.

t. o. m. en länsstyrelse har föredragit att bevilja rättigheter åt fullt friska personer i stället för åt partiellt arbetsföra. Det finns även klagomål från länen beträffande detta.

Det är klart, såsom här sagts, att det också är många mindre kioskägare som känner sig trängda. Andra lagutskottet har, såsom herr Norman sagt, inte velat gå in på Svenska pressbyråns metoder, men det förhåller sig dock så, att det sätt, på vilket den försökt att utvidga sin verksamhet, har väckt stort missnöje bland kioskägarna. Man avtalar med statliga eller med kommunala myndigheter och får vissa förmåner, som medför att den privata kiosksågaren, även om han är invalid eller partiell arbetsföra, blir att betrakta som något slags bihang. Jag skall inte uppta kammarens tid med att ge exempel härpå, men det finns en mängd fall, som visar hur pressbyrån försöker i konkurrenssyfte starta en kiosk eller ställer upp en försäljningsvagn på bara några meters avstånd från en privatägd kiosk eller också försöker genom hot förmå vederbörande att sälja sin kiosk-rörelse till Pressbyrån. Dessa metoder har väckt stort missnöje. Herr Norman hänvisade nu till att näringsfrihetsrådet kan ta upp denna sak. Det förvånar mig att lagutskottet inte tog hänsyn till denna motion, när man under värriksdagen behandlade det ärendet.

Av de instanser, som har yttrat sig, har arbetsmarknadsstyrelsen ställt sig mycket sympatisk till motionen. Rikskommittén för partiellt arbetsföra har ansett en översyn vara nödvändig fortast möjligt, innan det blir för sent. Utskottet däremot anser tydligen att man bör vänta och se. Resultatet av utskottets ståndpunktstagande kan bli, att man längre fram blir bunden av en utveckling som gått i en icke önskvärd riktning.

Jag förbiser inte alls de fördelar som kan vinnas genom en rationalisering av kioskhandeln. Jag är också medveten om att ett större företag har bättre möjligheter att bereda de anställda en hygglig levnadsstandard. Det är även värdefullt

att allmänheten tillförsäkras en god service och att tidningar och tidskrifter distribueras över landet under så objektiva former som möjligt, även om vi nog inte kan bortse från att det också är en del smörja som tillhandahålles allmänheten i fråga om tryckalster.

Man kan ju, som lagutskottets ordförande säger, nöja sig med att vänta och se, hurdan utvecklingen blir. Jag vill dock uttala den förhoppningen, att förhållandena på detta område skall förbättras med stöd av nuvarande lagstiftning. Om så inte sker, kommer givetvis detta krav tillbaka, och då kan det bli nödvändigt med en översyn av butikstängningslagens bestämmelser.

Herr ELOWSSON, NILS (s): Herr talman! Det har i detta sammanhang riktats en del anmärkningar mot Svenska pressbyrån för att den inte skulle i tillbörlig utsträckning ha tagit hänsyn till de partiellt arbetsföra. Fru Wallentheim i synnerhet riktade sådana anmärkningar men angav inga konkreta exempel. Det är därför inte heller möjligt att ingå på ett direkt svaromål på de anmärkningar som hon framfört.

Svenska pressbyrån är ett företag som ägs av Svenska tidningsutgivareföreningen. Det är uppbyggt och organiserat för att, som herr Hällgren nyss nämnde, sörja för tidningsdistributionen i landet i den form som den sker genom kioskerna. Avsikten är självfallet att åstadkomma en viss stadga och fasthet i denna verksamhet för att möjliggöra en viss begränsning av det antal exemplar av de olika tidningarna och tidskrifterna som sänds ut till de olika försäljningsställena. Samtidigt vill man trygga en god service och så långt möjligt tillgodose de anspråk som personalen har rätt att ställa. Jag tror för min del att man kan konstatera, att den verksamhet, som Svenska pressbyrån på detta sätt bedriver, är gagnelig. Den uppfattningen delas säkerligen också inte bara av Svenska pressbyråns anställda utan också av den övervägande delen av Sveriges kioskhandlare, som inte är anslutna till de mindre kioskhandlarnas för-

Ang. översyn av bestämmelserna om kioskhandeln m. m.

bund, vars klagomål det egentligen är fråga om i detta sammanhang.

När man säger att Svenska pressbyrån inte har mer än 170 partiellt arbetsföra bland sina sammanlagt 2 400 anställda, förbiser man en ganska viktig omständighet. Svenska pressbyrån tar nämligen vid anställandet av personal inte bara hänsyn till de partiellt arbetsföra utan också till människor som kan rubriceras som socialfall. Det är fråga om t. ex. änkor, som blivit blottställda genom mannens död och som man bereder sysselsättning genom att anställa dem i en kiosk. Detta gör, att om man räknar samman de partiellt arbetsföra och alla socialfall av denna art, har Svenska pressbyrån 700 sådana personer anställda, d. v. s. nära nog en tredjedel av hela personalen. Det är ingen låg siffra. Man kan naturligtvis säga att den borde vara större. Jag kan här inte på rak arm yttra mig om huruvida det är möjligt att ytterligare öka siffran, men man får inte glömma, att kioskverksamheten är en affärsrörelse och måste bedrivas efter någorlunda affärsmässiga grunder. Det kanske är möjligt att Svenska pressbyråns avkastning är så stor att företaget i något större utsträckning skulle kunna tjänstgöra som något slags social inrättning, men jag tror inte detta är möjligt i någon nämnvärt större utsträckning än som redan skett.

Om man tar hänsyn till dessa förhållanden, får man nog medge, att den verksamhet som Pressbyrån bedriver är väl organiserad och i stort sett har tagit hänsyn till de önskemål som motionärerna har framfört. Jag är tämligen övertygad om att de partiellt arbetsföra och de andra, som kan betraktas såsom socialfall, vilka är anställda inom Pressbyråns verksamhetsområde, i all sin otrygghet dock har en betydligt tryggare ställning än de som är anställda hos enskilda kioskägare. Det tror jag vi kan vara tämligen överens om.

Nu har ju Pressbyrån inte ännu hunnit så långt i sin verksamhet, att den i alla avseenden kunnat på ett önskvärt sätt tillgodose de anställdas önskemål.

Den har bl. a. inte kunnat ordna pensionsfrågan, men man har under senare år lagt undan medel till en fond, som är avsedd att utgöra grunden för en pensionsfond. Den har för närvarande karaktären av en understöds-kassa, ur vilken understöd lämnas till dem bland personalen, som är i behov därav, oavsett om de är partiellt arbetsföra eller ej.

Huruvida det kan vara möjligt att i lag slå fast, att exempelvis kommunerna skulle kunna kräva sådana garantier vid upplåtandet av platser för kiosker, antingen det nu gäller Pressbyrån eller andra, att ett större antal partiellt arbetsföra skulle kunna beredas anställning, är jag inte kapabel att avgöra. Jag tror emellertid knappast att det är den bästa vägen att gå, när man vill hjälpa de partiellt arbetsföra, utan kommunerna och de som har enskilda företag, av vilket slag det vara må, får nog i stället komma överens om den saken. Jag vill betona, att landstingen ju åtminstone i viss utsträckning bedriver en verksamhet, som avser att öka de partiellt arbetsföras möjligheter att erhålla sysselsättning. Eftersom landstingens och kommunernas förvaltningar personellt är mycket nära sammanvuxna, kan man nog också utgå från att det samarbete som där bedrivs kommer att öka förutsättningarna för de partiellt arbetsföra att få anställning.

Det är med hänsyn till dessa förhållanden som andra lagutskottet inte har ansett sig kunna gå längre än det har gjort. Jag skulle också tro att man över huvud taget inte kommer längre med den här saken än man redan gjort. När det gäller att ordna anställandet av partiellt arbetsföra är jag av den bestämda uppfattningen, att det går mycket lättare, om man har att göra med ett stort företag, som är föremål för en sådan insyn från allmänhetens sida som Svenska pressbyrån kan vara, än om man har att göra med de många privata kioskägare som det i annat fall skulle bli fråga om.

Jag ber också, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. utredning om införande av högertrafik.

Herr HÄLLGREN (s): Herr talman! Jag skulle endast vilja säga, att i förarbetena till den nuvarande butiksstängningslagen framhölls av de sakkunniga, av departementschefen och av dåvarande andra lagutskottet, att sociala skäl bör beaktas vid beviljande av tillstånd till försäljning från kiosk med utsträckt tid.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt.

Ang. utredning om införande av högertrafik.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av väckta motioner angående utredning om införande av högertrafik i Sverige.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 12 i första kammaren av herr *Lindén* m. fl. samt nr 9 i andra kammaren av herr *Ericsson* i Näs m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning och förslag till nästa års riksdag angående införande av högertrafik i Sverige.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av motionerna I: 12 och II: 9 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville utreda förutsättningarna för vårt land att under den närmaste framtiden genomföra en övergång till högertrafik samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Herr NÄSGÅRD (bf): Herr talman! För ett par timmar sedan fattade kammaren utan debatt ett beslut, som beräknas kosta Sveriges folk 275 miljoner kronor. Nu skall vi ta första steget till en utgift, som för närvarande beräknas komma att uppgå till 150 miljoner kronor, och jag ty-

ker inte att vi bör fatta det beslutet utan att åtminstone resonera en smula om saken; jag ser att finansministern kommit in i kammaren, och det kan ju hända att han har något att säga.

Jag vill genast förutskicka, att jag inte tänker gå på någon avslagslinje, utan avser att yrka bifall till utskottets förslag om utredning. Mitt anförande får närmast uppfattas såsom en röstförklaring, som det kan vara bra att ha till hands när frågan återkommer till riksdagen för slutligt avgörande.

Vad jag skulle vilja anmärka på utskottets utlåtande är att det kanske är litet för optimistiskt. Om jag läst rätt, skulle utskottet vara av den uppfattningen, att om vi en gång infört högertrafik skall många fördelar därmed vara vunna. Utskottet tror bl. a. att olyckshändelsernas antal skulle minska. Det väntar jag för min del inte alls vad gäller den svenska trafiken. I vad mån omläggningen kan få betydelse för utlänningar, som reser i Sverige, skall jag inte yttra mig om, men det förefaller självklart att en omläggning ur den synpunkten bör vara en fördel.

Det enda starka skälet för högertrafik, som jag kan finna i utlåtandet och i den förda diskussionen, gäller turisttrafiken. Jag tror att vi inte i längden kan komma ifrån att ansluta oss till det kontinentala systemet, så som turisttrafiken har ökat.

De övriga skälen förefaller mig ganska svaga. Att ratten sitter till vänster i 95 % av de svenska bilarna är knappast något skäl för övergång till högertrafik. Det vore måhända billigare att med lämplig övergångstid flytta ratten till höger i bilarna än att ändra trafikreglerna. Jag skulle tro, herr talman, att många här i kammaren erinrar sig att statsrevisorerna för ungefär 20 år sedan anmärkte på att postverket lät sätta ratten till höger i sina nyköpta bilar. Kostnaden var 500 kronor för varje bil, och statsrevisorerna tyckte att detta var en dyrbar hantering. Postverket har efter anmärkningen avstått från att flytta rattarna, men jag har inte hört att olycksfallen för postens bilar blivit flera sedan man började köra

Ang. utredning om införande av högertrafik.

med ratten till vänster, fastän vi har vänstertrafik.

Att omkörning av en framförvarande bil vid vänstertrafik blir lättare om man har ratten till höger är alldeles klart, men jag tror inte att något större antal olyckshändelser vållats av den nuvarande ordningen med ratten till vänster. Vill man minska antalet olyckshändelser i trafiken, måste man nog utrusta polisen med större resurser att hålla efter farddärarna ute på landsvägarna. Det är omkörningar i ogenomskinliga kurvor och över huvud taget vårdslösa omkörningar och höga hastigheter som åstadkommer de värsta olyckorna, oberoende av om man har höger eller vänstertrafik. Jag vet inte om det är domstolarnas eller lagarnas fel, att det nu är så billigt att göra vårdslösa omkörningar, när de inte resulterar i någon större olyckshändelse. Om ett någorlunda strängt straff utmättes för en sådan förseelse, är det någonting så ovanligt att det föranleder stora rubriker i tidningarna. I går läste jag i en skänetidning att en häradsrätt klämt till mycket hårt för grov vårdslöshet vid bilkörning. Av artikeln framgick att bilisten företagit omkörning i en kurva och med hög hastighet kolliderat med en buss, så att hans bil blivit fullständigt ramponerad. Det rörde sig alltså om den grävsta vårdslöshet man kan tänka sig. Domstolen dömde ut två månaders fängelse villkorligt, och att den domen skulle väcka sådan uppmärksamhet tyder på att lagstiftningen varit för mild. Om man vill få ned olyckskurvan, blir det nog nödvändigt att ge polisen resurser att hålla efter farddärarna — frågan om höger- eller vänstertrafik har ingen betydelse i det fallet.

Den viktiga frågan är naturligtvis vem som skall betala en omläggning. Utskottets utlåtande ger det intrycket, att alla varit ivriga att införa högertrafik men ingen särskilt ivrig att betala den. Det betonas från många håll mycket starkt, att högertrafiken är en hela folkets angelägenhet. Jag förmodar då att man menar, att kostnaderna för omläggningen skall komma på skattsedeln. För min del

undrar jag, om vi kan gå fram den vägen.

Några tidningar har kastat fram att man borde kunna finansiera en omläggning lånevägen såsom en investering, därför att stora fördelar i framtiden skulle vinnas genom högertrafiken. Jag tror inte att det finns någon som helst anledning att gå på en sådan linje. Möjligen skulle man kunna tänka sig att fondera bilskattemedel för att finansiera bilismens andel i kostnaderna för såväl vägarbetet som trafikomläggningen och att på den vägen förränta och amortera eventuella lån; längre kan jag inte tänka mig att man skall kunna gå.

Jag tror t. ex. att landsbygden inte anser sig ha någon större anledning att delta i kostnaderna för ändring av spårvagnarna här i Stockholm. Över huvud tror jag att det blir en mycket kinig sak att få fram pengarna till omläggningen och att fördela kostnaderna.

Emellertid gäller det nu en utredning, och jag kan inte finna annat än att det är på tiden att frågan utredes, så att vi får se vilket resultat det kan leda till.

Jag tillåter mig också att säga ett par ord om att vi inte beslöt en omläggning 1945. Man har sagt att kostnaderna vid ett beslut då skulle ha blivit ofantligt mycket lägre än nu. Ja, det kan ju hända, även om man tar hänsyn till penningvärdets fall. Men man kan lika gärna fråga, varför riksdagen inte beslöt en övergång redan 1930, då visst den första motionen i frågan väcktes. En övergång 1930 skulle praktiskt taget inte ha kostat någonting alls. Jag erinrar mig att vissa tidningar då sökte blåsa upp en väldig opinion för högertrafik, men när en motororganisation anordnade en oröstning bland landets körkortsinnehavare, stannade högertrafikens anhängare i ohjälplig minoritet; det var ett ringa fåtal som var beredda att övergå till högertrafik. Jag nämner detta bara för att visa, att man inte kan fatta ett beslut om övergång, innan opinionen är någorlunda mogen att ta steget.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Interpellation ang. förebyggande av flyghaverier.

Herr JOHANSON, KARL AUGUST (s):
Herr talman! Utan att tynga protokollet med någon som helst motivering skall jag be att få hemställa om avslag på utskottets yrkande.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i betänkande nr 60 bifölls även av andra kammaren.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Anmälades första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 396, i anledning av väckta motioner angående domarpersonalens rekrytering och anställningsförhållanden;

nr 397, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Genève-konventionerna den 12 augusti 1949 angående skydd för krigets offer; samt

nr 398, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 1 och 27 kap. strafflagen, m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av väckt motion om ändrad ordning för expropriationsmålens handläggning m. m.; och

nr 32, i anledning av väckt motion om viss ändring i expropriationslagen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 39, med anledning av väckta motioner om anordnande av övervaknings- och patrulleringstjänst med minsvepare till de svenska fiskarnas hjälp i södra Östersjön;

nr 40, med anledning av väckta motioner om åtgärder till fiskerinäringens främjande m. m.; och

nr 41, med anledning av väckt motion om utredning angående bevakningsfartyg åt fladenfisket.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmälades bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 395, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 19 december 1952 (nr 755) med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt.

Interpellation ang. förebyggande av flyghaverier.

Herr NORLING (k) erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Dagspressens notiser om inträffade flygolyckor visar, att antalet flyghaverier under det gångna året fått en omfattning som är skrämmande. Åtminstone ett 70-tal flyghaverier synes ha inträffat under året, och nu senast under innevarande november månad har flyghaverier inträffat i det närmaste var tredje dag. De oersättliga förlusterna av människoliv uppgår till över 30-talet hittills under året.

Det stora antalet flyghaverier, som skett under innevarande år med åtföljande förluster av människoliv, är orimligt stort, särskilt med hänsyn till att vi är ett litet land och folk. Under november månad detta år har flygolyckor och totalhaverier inträffat den 3, den 6, den 10, den 13, den 16, den 20 och den 23 november. Därvid har, förutom ovärdeliga människoliv, stora materialvär-

Interpellation ang. förebyggande av flyghaverier.

den, som sannolikt uppgår till ett 50-tal miljoner kronor, förstörts.

Folk ställer frågan: Vad är orsaken till alla dessa flygolyckor? Föreligger måhända en hänsynslös nonchalans för människan bakom dessa offer av flygares liv i de många flyghaverierna? Tillverkas flygmaskinerna av icke fullgott material eller är kontrollen av maskinerna före flygningen otillfredsställande?

Jag hemställer därför om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få ställa följande frågor:

Vill statsrådet inför riksdagen lämna

en förklaring till det stora antalet flyghaverier?

Vilka åtgärder vidtas för att förebygga och nedbringa antalet flyghaverier?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.37 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Lördagen den 28 november.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 240, angående anslag till vissa ersättningar i anledning av paratyfusedemien år 1953.

Hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 241, med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 24 oktober 1951 (nr 660) om skatt vid tillverkning och import av personbilar m. m.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av tilläggsprotokoll nr 4 till överenskommelsen den 19 september 1950 angående upprättande av en europeisk betalningsunion; samt

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av Sveriges anslutning till en överenskommelse angående Österrikes utländska offentliga förkrigslån;

konstitutionsutskottets utlåtande och memorial:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kommunallag m. m. ävensom i ämnet väckta motioner; samt

nr 23, angående uppskov med behandlingen av vissa motioner;

statsutskottets utlåtanden:

nr 182, i anledning av väckt motion angående översyn av sexualundervisningen;

nr 183, i anledning av väckt motion om ökat utrymme för undervisning i barnavård inom olika skolformer;

nr 184, i anledning av väckta motioner om inrättande av en professur i näringslära;

nr 185, i anledning av väckta motioner om främjande av vetenskaplig forskning och allmän folkupplysning genom upptagning av kulturhistoriska filmer;

nr 186, i anledning av väckta motioner om en översyn av de statsfinansiella resurserna för de aktuella socialpolitiska reformerna samt angående fördelningen av kostnaderna för socialförsäkringen mellan statsverket och övriga berörda parter;

nr 187, i anledning av väckta motioner om utredning angående samordning av det statliga anstaltsväsendet;

nr 188, i anledning av väckt motion om genomförande av en allmän regionplanering över hela landet m. m.;

nr 189, i anledning av väckta motioner angående begränsning av den statliga kontrollen över den kommunala verksamheten;

nr 190, i anledning av väckta motioner om utredning angående de s. k. folksjukdomarna;

nr 191, i anledning av väckta motioner om begränsning och rationalisering av den statliga verksamheten;

nr 192, i anledning av väckt motion om en effektivisering av besparings- och rationaliseringsarbetet inom statsförvaltningen m. m.;

nr 193, i anledning av väckta motioner angående omedelbar behandling av frågan om förhöjning av äldre tjänste- och familjepensioner; samt

nr 194, i anledning av väckta motioner om pensionsreglering för vissa förutvarande anställningshavare vid av staten övertagna enskilda järnvägar;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Danmark för undvikande av dubbelbeskattning be-

träffande skatter å inkomst och förmögenhet samt angående handräckning i skatteärenden, m. m.; samt

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Danmark för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å kvarlåtenskap;

bankoutskottets utlåtande nr 31, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning i fråga om pension åt f. städerskan vid riksdagshuset Karin Andersson;

första lagutskottets utlåtande nr 45, i anledning av väckta motioner angående

skärpt lagstiftning om straff för bilstöld m. m.; ävensom

andra lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning av väckta motioner angående förhandlingsrätt för arbetstagarförening med avseende å till denna anslutna pensionärer, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.04 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.